

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
МАГІСТРАТУРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Допущений до захисту
 Директор ННПО,
 Ганич О.А. _____

« ____ » _____ 20__ р.

Випускна кваліфікаційна робота
магістра

(освітній ступінь підготовки)

на тему «СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ
 УКРАЇНИ»

Виконав: студент групи ДС-21-18

(шифр групи)

напряму підготовки (спеціальності)

«Управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Лях А.С.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник

доцент магістратури державного

управління, к. держ. упр.

Мохова Ю.Л.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній
 роботі немає запозичень з праць
 інших авторів без відповідних посилань.

Студент _____
 (підпис)

Покровськ – 2019 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
МАГІСТРАТУРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Освітній ступінь підготовки – **магістр**

Спеціальність **281 Публічне управління та адміністрування**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННПО

_____ О.А. Ганич

« ____ » _____ 20__ р.

З А В Д А Н Н Я
на випускню кваліфікаційну роботу

_____ Лях Андрія Сергійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____ «Стратегічні напрямки розвитку Збройних Сил України» _____

керівник роботи _____ Мохова Юлія Леонідівна, к.держ.упр _____,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом навчального закладу від «25» вересня 2019 р. №669

2. Строк подання студентом закінченої роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

5. Перелік графічного матеріалу _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дата видачі завдання на дипломну магістерську роботу		
2	Редагування науковим керівником окремих розділів дипломної магістерської роботи та її оформлення відповідно до вимог.		
3	Нормоконтроль – чітке дотримання вимог щодо оформлення та змісту роботи відповідно до даних методичних рекомендацій		
4	Оформлення, якісний прошив пояснювальної записки, підписання у наукового керівника, отримання відгуку керівника на роботу		
5	Рецензування дипломної магістерської роботи (при собі мати повний комплект документів)		
6	Отримання довідки про впровадження результатів дослідження в організації		
7	Підписання обхідного листа у бібліотеці ДонНТУ		
8	Підготовка ілюстративного матеріалу, необхідного для захисту дипломної магістерської роботи		
9	Допуск дипломної магістерської роботи у завідувача кафедри (при собі мати повний комплект документів, ілюстративний матеріал)		
10	Передача пояснювальної записки та всіх матеріалів секретарю ДЕК		
11	Підготовка до захисту дипломної магістерської роботи		
12	Захист дипломної магістерської роботи		

Магістрант _____ Лях А.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)Керівник роботи _____ Мохова Ю.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Лях А.С. Стратегічні напрямки розвитку Збройних Сил України / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – ДВНЗ ДонНТУ, Покровськ, 2019.

У роботі визначено понятійний апарат державної політики у сферах національної безпеки і оборони, яка спрямована на захист людини і громадянина, безпечних умов життєдіяльності; суспільства, добробуту та умов для сталого розвитку держави, навколишнього природного середовища. Узагальнено теоретичні аспекти сутності та завдань державної політики у сфері національної безпеки. Досліджено механізм формування Збройних Сил європейських держав. Проаналізовано вітчизняний досвід формування Збройних сил України. На основі проведеного аналізу стану воєнної безпеки України виділено ключові проблеми функціонування Збройних Сил. Визначено особливості розвитку Збройних сил України відповідно до євроатлантичних стандартів. Виділено основні напрями співробітництва Україна – НАТО у військовій сфері. Систематизовано пріоритетні цілі Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів. Визначено основні напрямки реформування Збройних сил України.

Ключові слова: НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, НАЦІОНАЛЬНА ОБОРОНА, ЗБРОЙНІ СИЛИ, РЕФОРМУВАННЯ, СТРАТЕГІЯ

Список публікацій здобувача:

1. Мохова Ю.Л., Лях А.С. Особливості державної політики формування збройних сил держави: іноземний та вітчизняний досвід. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2019. №11. С.173-177.
2. Лях А.С. Стратегічні напрямки розвитку національної безпеки. Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права в сучасних умовах: збірник тез доповідей міжнар.наук.-практ.конф., м.Полтава, 1 червня 2019 року. Полтава: Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2019. Ч.2. С.52-53

SUMMARY

Liakh A.S. Strategic directions of development of the Armed Forces of Ukraine / Graduation qualifying work for obtaining an educational degree "Master" in specialty 281 "Public management and administration" – DonNTU, Pokrovsky, 2019.

In the master's work it is defined the conceptual apparatus of government policy in the fields of national security and defense, which is aimed at the protection of human and citizen, safe living conditions; society, well-being and conditions for sustainable development of the government, the environment. The theoretical aspects of the essence and tasks of government policy in the field of national security are generalized. The mechanism of formation of the Armed Forces of European states is investigated. The national experience of formation of the Armed Forces of Ukraine is analyzed. On the basis of the conducted analysis of the state of military security of Ukraine the key problems of functioning of the Armed Forces are identified. The

peculiarities of the development of the Armed Forces of Ukraine in accordance with Euro-Atlantic standards are determined. The main directions of Ukraine-NATO cooperation in the military sphere are highlighted. The priorities of the Armed Forces of Ukraine according to Euro-Atlantic standards have been systematized. The main directions of reforming the Armed Forces of Ukraine are identified.

Key words: NATIONAL SECURITY, NATIONAL DEFENSE, ARMED FORCES, REFORM, STRATEGY

Publication list:

1. Mokhova Y.L., Liakh A.S. Peculiarities of the Government Policy of Formation of the Armed Forces of the State: Foreign and Domestic Experience. Public administration and administration in Ukraine. 2019. №11. pp.173-177.

2. Liakh AS Strategic directions of national security development. Topical Issues of Economics, Accounting, Finance and Law in Modern Conditions: Collection of Abstracts of the International Scientific and Practical Conference, Poltava, June 1, 2019. Poltava: Center for Financial and Economic Research, 2019. Part 2. pp.52-53

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	9
1.1 Сутність та завдання державної політики у сфері національної безпеки	9
1.2 Суб'єкти державної політики в сфері національної безпеки України.....	16
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ	21
2.1 Іноземний досвід формування Збройних Сил.....	21
2.2 Особливості формування Збройних Сил України.....	35
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	46
3.1 Державні програми реформування та розвитку Збройних Сил України.....	46
3.2 Стратегічні напрямки розвитку Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів	57
ВИСНОВКИ.....	63
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	67
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

У сучасних умовах військова сила стає головним інструментом реалізації зовнішньої політики. В сучасних умовах розвитку країни та в процесі реалізації національних інтересів важливим є забезпечення національної безпеки країни. Важливим аспектом становлення незалежної держави є створення збройних сил (ЗС), спроможних забезпечувати захист національних інтересів від воєнних загроз, гарантувати територіальну цілісність країни, її суверенітет. Розуміння сутності, бачення структурних і функціональних компонентів державної політики щодо формування збройних сил сприяє методологічному обґрунтуванню завдань забезпечення національної безпеки.

Головним законом світового розвитку з початку ХХІ ст. стала глобалізація. Оцінюючи реальний стан справ в Україні, європейський та міжнародний досвід функціонування ЗС допомагає сформувати перспективи реформування ЗС України, враховуючи принцип оборонної достатності: розвиток поліфункціональних сил для гарантування глобальної та регіональної безпеки, забезпечення їх мобільності, боєздатності. Вибір зовнішньополітичного вектора, а відповідно і стратегії національної безпеки зумовлює актуальність цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітлення основних аспектів формування ЗС дозволяють розкрити їх тісний взаємозв'язок з економічною стабільністю країни та її конкурентоспроможністю на світовому ринку. Виваженими та реалістичними є міркування вітчизняних дослідників як Глазов О., Горовенко В., Єрмолаєв А., Луньков А., Пасічний Р., Пунда Ю., Тютюнник В. та ін.

Ефективний уряд може забезпечити відновлення територіальної цілісності та захист суверенітету, прискорить модернізацію економіки, забезпечить реалізацію прав та свобод громадян, зміцнить довіру громадян до уряду.

Метою дослідження є удосконалення державної політики щодо розвитку збройних сил для удосконалення стратегічного оборонного планування в Україні, підтримки миру та безпеки, забезпечення зміцнення спроможностей сил оборони.

Для досягнення визначеної мети поставлено такі завдання:

системно узагальнити теоретичні аспекти сутності та завдань державної політики у сфері національної безпеки,

систематизувати суб'єктів державної політики в сфері національної безпеки України,

проаналізувати іноземний досвід формування збройних сил розвинених країни та вітчизняний досвід;

визначити проблеми (ризики) формування Збройних Сил в Україні;

виділити напрямки реформування Збройних Сил України відповідно до державних програм;

визначити пріоритетні цілі Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів.

Об'єктом дослідження є Збройні Сили України.

Предметом дослідження є державна політика у сфері національної безпеки.

Методами дослідження державної політики щодо розвитку збройних сил є: методи аналізу і синтезу, порівняльний метод – при аналізі іноземного та вітчизняного досвіду формування Збройних Сил; оцінці розвитку Збройних Сил США, Росія, Франція та Велика Британія, Польща; структурно-функціональний метод – при визначенні стратегії реформування Збройних Сил України відповідно до державних програм; систематизації – при дослідженні нормативно-правового забезпечення, суб'єктів державної політики в сфері національної безпеки України, пріоритетних цілей Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів; узагальнення – при визначенні теоретичних аспектів сутності та завдань державної політики у сфері національної безпеки, проблем формування збройних сил в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні державної політики реформування Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів, реалізація яких забезпечить формування боєздатних, багатофункціональних, мобільних, підготовлених на належному рівні, всебічно забезпечених, професійних сил безпеки та оборони.

Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти та статистичні матеріали, результати досліджень, проведених безпосередньо автором.

Результати досліджень опубліковані в фаховому виданні з державного управління «Публічне управління і адміністрування в Україні» (2019 рік, №11), доповідалися та опубліковані у матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права в сучасних умовах» VI Міжнародної науково-практичної заочної конференції «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (1 червня 2019 року в м. Полтава).

Удосконалений науково-методичний підхід щодо визначення стратегічних напрямків реформування Збройних Сил України відповідно до державних програм та євроатлантичних стандартів, був використаний структурним підрозділом Міністерством оборони здоров'я під час оборонного планування відповідно до можливостей Збройних Сил України та Міністерства оборони України (довідка №_____ від _____).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Сутність та завдання державної політики у сфері національної безпеки

Ключовою тематикою наукового аналізу ХХ ст., коли національний уряд країни приймав рішення у ключових суспільних сферах, в т.ч. в сфері національної безпеки, є система національної безпеки України (СНБУ). Складність та суперечливість становлення система національної безпеки України засвідчує стан військового положення країни в сучасних умовах [1].

Корнієвський О. визначає поняття «національна безпека» як спроможність країни виступати як самостійний суб'єкт міжнародних відносин, забезпечувати економічні, політичні, соціальні основи суспільного життя [2].

Тупчієнко Л. наводить інше визначення: національна безпека – можливість країни захищати від зовнішніх та внутрішніх загроз інтереси громадянина, суспільства в цілому та держави, її кордонів, суверенітет, основу духовного та матеріального життя країни, культурні цінності [3].

Взаємовідносини громадян, суспільства, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в процесі взаємодії щодо забезпечення національної безпеки формують соціальну, динамічну та відкриту систему національної безпеки (СНБ) [4].

Інтеграція зусиль держави, суспільства, особи, щодо реалізації національних інтересів є головною метою даної системи. При цьому СНБ є складовою глобальних та регіональних безпекових систем. СНБ пов'язана з такими безпековими системами в економічний, юридичний, політичний, ін.способи.

Під впливом суб'єктивних та об'єктивних процесів, чинників, які формують умови реалізації національних інтересів, визначаються цілі. Завдання СНБ, її структура (рис.1.1.) [1].

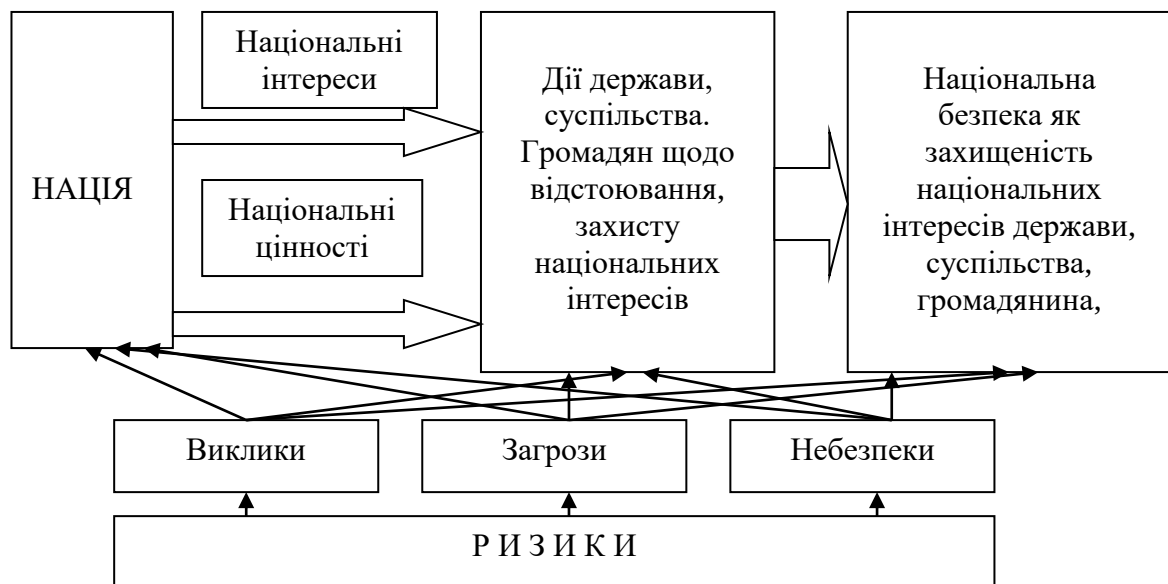

Рисунок 1.1 – Структура системи національної безпеки України

Елементи в запропонованій структурі не є однозначними. Кожний з них має свої визначення, конкретизації, поняття. Виділяють етнічний та політичний підходи до нації. Політичну націю розглядають як політичну спільноту громадян визначеної країни, які здійснюють національні інтереси через інструменти реалізації державної політики національної держави [5].

Носієм державного суверенітету, основним державотворчим елементом та джерелом національних інтересів та державної влади є нація. Наслідком відношення нації до власних потреб у зовнішньополітичному або внутрішньополітичному плані є національні інтереси [6].

Зазначені інтереси формуються відповідно до системи національних потреб та визначаються національною необхідністю розвитку економіки, системи права, моралі, політичної системи, підтримки відповідного рівня життя населення, захисту суверенітету та ін.

Одне з ключових питань стосується сутності СНБ – нормативно-правове поле даної системи. У широкому розумінні СНБ розглядають як діяльнісноактивне утворення, багаторівневе, багатокomпонентне, яке всіляко

впливає на основні аспекти суспільного життя. Існує законодавче визначення терміна «національні інтереси України» [7].

Однак, єдиний нормативно-правовий акт з вичерпним переліком національних інтересів на даний час відсутній. Державні документи обмежуються «фундаментальними національними інтересами», «життєво важливими національними інтересами», «пріоритетами національних інтересів», що значно поширює сферу національних інтересів та позбавляє чіткості їх вербального оформлення.

Вчений М. Михальченко доводить, що національні інтереси в Україні не складають збалансовану систему через те, що перебувають на стадії становлення. Розглядаючи внутрішній контекст можна стверджувати, що причиною цього є економічне, ідеологічно-ціннісне, політичне, протистояння різних соціальних сил, соціально-політичних лідерів, політичних партій з приводу механізмів реалізації, ієрархії національних інтересів, змістовного наповнення [6].

Розглядаючи зовнішній аспект, важливим є врахування європейського досвіду, що отримало практичний вияв після окупації у 2014 р. частини території України (АР Крим та міста Севастополя) [8].

Зазначені чинники ускладнюють загальноприйнятне формулювання національних інтересів, які можуть бути підтримані всіма групами населенням України. Тому формулювання національних інтересів обмежують «рамковими» принципами формулювання національних інтересів.

В сучасному нормативно-правовому полі відсутнє визначення національних цінностей. Дослідники відносять до національних інтересів України сімейні цінності, релігійність, мультикультуралізм, природне середовище, державний суверенітет, науково-освітній та науково-технічний потенціали, демократичні інститути, культурні та матеріальні надбання народу. Серед рис національного характеру виділяють доброзичливість, толерантність, відчуття соціальної справедливості, працелюбність, самовідданість, волелюбство, демократизм [1, 9].

Враховуючи вищезазначене, СНБ – це динамічна, відкрита, соціальна система, головною метою якої є здатності держави відстоювати вказані інтереси, забезпечення цілісності суспільства, створення умов для реалізації національних інтересів. СНБ включає в себе ряд підсистем та формується після проголошення державного суверенітету. СНБ, одночасно, є елементом систем безпеки більш високого порядку – глобального, регіонального, субрегіонального [4]

Складові СНБ (джерела та суб'єкти, як загрози національним інтересам, система об'єктів та суб'єктів забезпечення національної безпеки; інструменти влади є матеріальними більшою мірою. Умови та завдання СНБ визначають фактори національної безпеки, законодавство.

Розрізняють динамічні складові СНБ (загрози), які змінюються в часі та просторі, та статичні (національні цінності). При проведенні функціонального аналізу СНБ серед головних об'єктів дослідженні виділяють динамічні елементи [4].

Відповідно до поставлених завдань національної безпеки виділяють неформальну частину СНБ (громадяни, ЗМІ, інститути громадянського суспільства) та формальну частину СНБ (сили і засоби забезпечення безпеки, органи державної влади).

Відповідно до суб'єктів, що забезпечують національну безпеку розрізняють суспільну, державну, національну системи безпеки, як складові підсистеми СНБ, які контролюють та взаємодоповнюють одна одну.

З урахуванням того, що в кожній зі сфер життєдіяльності (економічній, політичній, соціальній та ін.) існують фактори та загрози національній безпеці та умови їх нейтралізації СНБ можна розглядати як систему взаємопов'язаних складових за певними сферами.

Можливість залучати нових об'єктів та суб'єктів, взаємозв'язок та взаємозалежність міжнародних, регіональних. Національних структур національної безпеки гарантують функціональну динамічність та відкритість

СНБ [1]. Саме вказаний взаємозв'язок визначає структуру, повноваження, функції, компетенції елементів НБ, національних інтересів [4].

Іншою важливою сферою системою є систем забезпечення національної безпеки України (СЗНБУ). СНБ (первинної системи) – забезпечення – потребує постійної охорони, підтримки, збереження, вироблення та постачання ресурсів. Інструментом виконання цих функцій виступає СЗНБУ.

Забезпечення національної безпеки України у широкому сенсі представляє собою сукупність організаційно-управлінських, контррозвідувальних, теоретико-методологічних, оперативно-розшукових, нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, кадрових, розвідувальних, науково-технічних та інших заходів, які направлені на гарантування матеріального та духовного добробуту, національних інтересів, мінімізацію можливих загроз, ефективного функціонування системи національної безпеки України.

Більш ширше поняття СЗНБУ визначено в науковій літературі – сукупність взаємообумовлених та взаємопов'язаних суб'єктів (інститутів громадянського суспільства, посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, окремих громадян), які перетворюють національну безпеку в скоординовану цілеспрямовану діяльність за допомогою організаційних, інституційних, правових механізмів для забезпечення реалізації національних інтересів [4].

Створення необхідних умов для реалізації національних інтересів та проведення моніторингу стану сфери національної безпеки є головною метою СЗНБУ. Ключовим призначенням СЗНБУ є досягнення цілей національної безпеки. Серед основних функцій СЗНБУ виділяють: ефективне збалансованого співіснування інтересів держави, суспільства, особи шляхом проведення ідентифікації, діагностування, моніторингу з метою запобігання, мінімізації та припинення дії зовнішніх та внутрішніх загроз. Конституція України та інших нормативно-правові акти регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки та є основою створення та розвитку СЗНБУ, її інструменти реалізації, її

основу складають органи, сили та засоби забезпечення національної безпеки, що включають розвідувальні, теоретико-методологічні, інформаційно-аналітичні, нормативно-правові, науково-технічні, кадрові, ресурсні та інші елементи [1].

Національна безпека України – захищеність територіальної цілісності, державного суверенітету, національних інтересів України та конституційного ладу від потенційних та реальних загроз [10].

Державна політика у сфері національної безпеки направлена на підтримку державної, воєнної, економічної, зовнішньополітичної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо. Нормативно-правовою базою державної політики у сферах національної безпеки є Конституція України, Закон України «Про національну безпеку» та інші нормативно-правові та закони України, міжнародні договори [10].

Базовими у сфері національної безпеки і оборони є також закони України «Про оборону України» [11], «Про організацію оборонного планування» [12], «Про правовий режим воєнного стану» [13], «Про правовий режим надзвичайного стану» [14], «Про Раду національної безпеки і оборони України» [15], «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [16]. З прийняттям цих законів чітко визначене правове поле, в якому мають діяти всі складові Воєнної організації держави, всі державні органи, здійснюючи визначені Конституцією України функції у сфері національної безпеки і оборони, в тому числі в умовах воєнного і надзвичайного стану [17].

Головними напрямками реалізації державної політики у сфері національної безпеки є захист умов для сталого розвитку, добробуту громадян, держави в цілому (територіальної цілісності, суверенітету), навколишнього природного середовища, безпечних умов життєдіяльності, суспільства, людини і громадянина (конституційних прав і свобод, їх життя і гідності).

До ключових принципів формування державної політики у сфері національної безпеки є: прозорість, верховенство права, законність,

підзвітність, контроль за діяльністю сектору безпеки; виконання норм міжнародного права з підтримання миру і безпеки, участь в механізмах та системах міжнародної міждержавної безпеки; поступовий розвиток сектору безпеки [10].

Головним завданням державної політики у сфері національної безпеки України є забезпечення оперативних спроможностей сил та засобів сектору безпеки і оборони шляхом постачання нових і модернізації наявних зразків озброєння, військової та спеціальної техніки.

Основою для підготовки документів щодо планування у сфері національної безпеки є Стратегія національної безпеки України, яка визначає:

мета, цілі, основні напрямки державної політики у сфері національної безпеки та пріоритети національних інтересів України;

можливі та поточні загрози національним інтересам та національній безпеці України з урахуванням внутрішніх та зовнішньополітичних умов;

напрями зовнішньополітичної діяльності для забезпечення її національних інтересів і безпеки;

завдання та ключові напрями розвитку та реформування сектору безпеки; ресурси, які є необхідними для її реалізації [10].

Стратегія національної безпеки України реалізується на підставі економічного, інтелектуального, національного оборонного потенціалу за допомогою такого інструмента як державно-приватне партнерство з використання матеріально-технічної, міжнародної фінансової допомоги.

Світовий досвід свідчить, що найефективніші політико-правові інструменти практичної розробки й реалізації системної державної політики ґрунтуються на демократичній системі організації влади. Формування й втілення в життя стратегії національної безпеки, усвідомлення політичним керівництвом держави ролі, можливостей та місця України в регіональному і глобальному геополітичному просторі – це життєво важливий, визначальний чинник історичного і політичного майбутнього нашої держави [17].

1.2 Суб'єкти державної політики в сфері національної безпеки України

Діяльність органів державного управління, направлених на організацію оптимального управління небезпеками та загрозами для ідентифікації та нівелювання небезпек та загроз національним інтересам, забезпечення та удосконалення національної безпеки, відносять до політики національної безпеки [18].

Органи державного управління в сфері національної безпеки забезпечують реалізацію та формування державної військово-промислової політики, формує нормативно-правову базу діяльності, її регулювання, проводить аналіз оборонно-промислового комплексу України, визначає пріоритетні напрямки розвитку (ДОДАТОК А).

Головним суб'єктом державної політики в сфері національної безпеки України є Міністерство оборони України. Міністерство оборони України проводить активну діяльність в напрямку забезпечення, формування та реалізації державної політики у сфері оборони, воєнній сфері у особливий період та мирний час .

Серед основних повноважень Міністерства оборони України можна віднести оборонне планування, визначення стратегічних напрямків військово-технічної, військової кадрової, воєнної політики, координація діяльності органів державного управління [10].

Центральним органом військового управління є Міністерство оборони України, яке керує Державною спеціальною службою транспорту та Збройними Силами України. Керівником Міністерства оборони України є Міністр оборони України, який підпорядковується Президентові України як Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил України, підзвітний Верховній Раді України та є членом Кабінету Міністрів України.

Міністр оборони України відповідає за військову кадрову політику, оборонне планування, формування державної політики у сфері оборони,

належне та ефективне використання оборонних ресурсів, програмний та ресурсний менеджмент, розвиток та функціонування Збройних Сил України.

До спеціалізованих військових формувань для забезпечення стійкого функціонування транспорту в особливий період та в мирний відносять Державну спеціальну службу транспорту [10].

Державна спеціальна служба транспорту із введенням воєнного стану приводиться в готовність до своїх повноважень і відповідає перед Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Міністерство внутрішніх справ України відноситься до центральних органів виконавчої влади, яке направлене на формування та реалізацію державної політики у сферах: забезпечення інтересів суспільства і держави, охорони свобод та прав людини, підтримка правопорядку та громадської безпеки; охорони суверенних прав та захисту державного кордону України в економічній морській зоні; цивільного захисту, захисту територій та населення від надзвичайних ситуацій, ліквідації надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, рятувальної справи, пожежної та техногенної безпеки, гасіння пожеж, гідрометеорологічної діяльності та діяльності аварійно-рятувальних служб; протидії нелегальній (незаконній) міграції, реєстрації біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Керівником Міністерства внутрішніх справ України є Міністр внутрішніх справ України, який відповідно до функціональних повноважень відповідальний за формування державної політики у сфері національної безпеки, що відноситься до компетенції Міністерства внутрішніх справ України.

Діяльність Національної гвардії України, Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби України, Державної прикордонної служби України координується та спрямовується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України. Центральним органом виконавчої влади, який гарантує охорону прав, інтересів суспільства і держави, свобод людини, забезпечує громадську безпеку

є Національна поліція України. Національна гвардія України – військове формування з відповідними правоохоронними функціями, головне призначення якої є захист та охорона свобод і законних інтересів громадян, держави та суспільства від протиправних посягань та злочинів, забезпечення громадської безпеки, охорона громадського порядку. Через взаємодію з іншими державними органами Національна гвардія України забезпечує захист та безпеку державного кордону України, припинення діяльності збройних формувань, терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих формувань.

Національна гвардія України у мирний час, входячи до складу сил безпеки, розвиває спроможності сил оборони для виконання завдань, виконує правоохоронні функції. Національна гвардія України при введенні воєнного стану приводиться в готовність до виконання завдань згідно Закону України «Про Національну гвардію України», Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та входить до сил оборони. Державна прикордонна служба України відноситься до правоохоронних органів спеціального призначення, який забезпечує охорону прав України в економічній морській зоні, безпеку державного кордону України.

Центральним органом виконавчої влади, до повноважень якого входить захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, забезпечення цивільного захисту населення, проведення пожежогасіння, забезпечення пожежної та техногенної безпеки, є Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

До центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сферах міграції (еміграції та імміграції), реєстрацію біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів відносять Державну міграційну службу України

Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення, до повноважень якого входить правоохоронні функції, які забезпечують державну безпеку, здійснюючи з неухильним дотриманням прав і свобод

людини і громадянина: боротьбу з тероризмом; протидію розвідувально-підривної діяльності проти України; контррозвідувальний захист конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, науково-технічного та оборонного потенціалу, кібербезпеки, інформаційної та економічної безпеки держави, охорону державної таємниці.

Служба безпеки України відповідає перед Президентом України та знаходиться під контролем Верховної Ради України. Керівником Служби безпеки України є Голова, який призначається та звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України, є членом Ради національної безпеки і оборони України. Голова Служба безпеки України щорічно подає звіт про діяльність Служби безпеки України Верховній Раді України.

Державні органи, які займаються розвідувальною діяльністю для захисту національних інтересів від зовнішніх загроз – розвідувальні органи України. Пріоритетні завдання розвідувальним органам визначаються Президентом України. Повноваження розвідувальних органів визначаються законодавством України.

Забезпечення безпеки охоронних об'єктів, посадових осіб державну охорону органів державного управління України відноситься до функцій та повноважень Управління державної охорони України. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є органом державного управління, головним завданням якого є розвиток державної системи урядового зв'язку та забезпечення функціонування Національної системи конфіденційного зв'язку, реалізація державної політики у сферах кіберзахисту, захисту інформації, державних інформаційних ресурсів, технічного та криптографічного та захисту інформації, телекомунікацій, користування ресурсами поштового зв'язку спеціального призначення, радіочастотним ресурсом України [10].

Збройні Сили України – військові формування, які відповідають за захист суверенітету України, та недоторканість та територіальну цілісність відповідно

до Конституції України. Також до повноважень Збройних Сил України відносять охорона повітряного простору держави, відсіч збройної агресії проти України та її стримування, приймають участь у заходах, направлених на боротьбу з тероризмом. Головнокомандувач Збройних Сил України – керівник Збройних Сил України, який несе відповідальність за управління Збройних Сил України, їх готовність, здійснює безпосереднє військове керівництво. Головнокомандувач відповідає перед Міністром оборони України та Президентом України щодо підтримки спроможностей оборонних сил, досягнення воєнно-стратегічних цілей у сфері оборони.

Головним органом з стратегічного планування застосування Збройних Сил України, планування оборони держави, контролю та координації за виконанням завдань у сфері військового управління є Генеральний штаб Збройних Сил України. В особливий період ця військова структура забезпечує досягнення спроможності оборонних сил держави шляхом виконання функцій стратегічного керівництва Збройними Силами України, здійснення планування, координації та контролю за підготовкою складових сил оборони.

До складу Збройних Сил України входять окремі види військ. Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України – орган управління міжвідомчими та міжвидовими групами військ.

Таким чином, головну роль у секторі національної безпеки відіграють Міністерство оборони України зі Збройними Силами України, а допоміжну – Міністерство внутрішніх справ України з Національною гвардією України та інші органи державного управління. Взаємодія декількох органів в оборонному секторі забезпечує єдине управління та чітко окреслену відповідальність, концентрацію зусиль, технічну та оперативну сумісність підрозділів та озброєння [19]

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ

2.1 Іноземний досвід формування Збройних Сил

Аналіз міжнародного досвіду формування ЗС провідних європейських держав та сусідів України свідчить, що в умовах розвитку глобалізаційних процесів та проведення реформування державного управління відповідно до визначених тенденцій виділяють три види ЗС: військово-морські, сухопутні, військово-повітряні сили.

Співвідношення чисельності особового складу ЗС та кількості озброєнь залежить від завдань, що покладаються на ЗС, та особливостей геополітичного положення кожної з держав. Пріоритетом є розвиток сил спеціального призначення, сил оборони, швидкого реагування, тощо.

Чисельність ЗС різних країн світу представлена в табл.2.1.

Таблиця 2.1 – Країни з найбільшою чисельністю ЗС в 2018 році (на основі [20])

Рейтинг	Країна	Чисельність ЗС, млн. осіб	Діючих військ на 1000 громадян
1	Китайська Народна Республіка	7,019	1,710
2	КНДР	5,995	49,030
3	Республіка Корея	5,209	14,200
4	Індія	3,773	1,200
5	США	2,988	4,760
6	Російська Федерація	2,574	17,930
7	Туреччина	1255	8,990
8	Іран	1,229	6,130
9	Пакистан	1,449	3,720
10	В'єтнам	0,996	5,790

Серед країн з найбільшою чисельністю ЗС можна віднести Китайську народну республіку, КНДР, республіку Корея, США та ін. Десятку перших заключає Іран Пакистан, В'єтнам.

Для визначення оцінки ЗС держави використовується рейтинг Global Firepower, який враховує більше 55 індивідуальних факторів для кожної країни:

фінансова стабільність, здоров'я нації, різноманітність зброї. Географічні чинники, логістична гнучкість, природні ресурси, розвиток промисловості, загальна доступна робоча сила є впливовими факторами, які визначають підсумковий рейтинг. Для оцінки потужності армій не враховуються ядерний потенціал та поточна політична і військова ситуація в країні.

В 2019 році до бази даних Global Firepower входить 137 країн. За методологією Global Firepower на основі рейтингового підходу визначається інтегральний показник потужності ЗС. Інтегральний показник країн з найбільшою військовою силою наближений до 0. За даними Global Firepower рейтинг найсильніших армій світу в 2019 році, багато з яких розташовані в Європі, представлений табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Рейтинг найсильніших армій світу в 2019 році (на основі [20])

Рейтинг	Країна	Інтегральний показник потужності ЗС	Рейтинг	Країна	Інтегральний показник потужності ЗС
1	США	0,0615	9	Туреччина	0,2089
2	Росія	0,0639	10	Німеччина	0,2097
3	Китай	0,0673	11	Італія	0,2277
4	Індія	0,1065	12	Єгипет	0,2283
5	Франція	0,1584	13	Бразилія	0,2487
6	Японія	0,1707	14	Іран	0,2606
7	Південна Корея	0,1761	...	...	...
8	Великобританія	0,1797	29	Україна	0,5082

Лідером рейтингу є США. Вже майже 50 років підряд Збройні Сили США є найбільшими за чисельністю в світі з найбільшим бюджетом.

Основним органом цивільного контролю за діяльністю Збройних Сил є Конгрес США, який затверджує плани реформування збройних сил, закон про військовий бюджет, воєнну доктрину держави.

Переважну кількість питань з участі у небойових операціях (боротьба з тероризмом, миротворчі операції, припинення громадського безладу, ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, боротьба з наркобізнесом), підготовки збройних сил, країни в цілому до війни вирішує Президент.

Керівництво військово-повітряними, військово-морськими силами, армією відноситься до повноважень відповідних міністерств у складі Міністерства оборони США.

Збройні Сили США відносяться до державних структур в п'яти видів структурної організації, які належать до Міністерства оборони США (армія США, військово-морські сили, повітряні сили та морська піхота і Міністерства національної безпеки США (Берегова охорона, призначені для оборони та охорони держави, її незалежності від зовнішніх загроз)). Окремими воєнізованими структурами, які не входять безпосередньо до складу ЗС є Національний офіцерський корпус управління океанографічними та атмосферними проблемами США та Офіцерський корпус охорони здоров'я США [21].

Важливою складовою системи національної безпеки Сполучених Штатів Америки залишається Агентство національної безпеки (АНБ). На АНБ покладено централізоване керівництво всією радіо- та радіотехнічною розвідкою США, перехоплення і дешифрування кодів іноземних держав, забезпечення всіх видів урядових і військових відомств шифрами, кодами і таємними системами зв'язку. Воно відповідає за збирання і оброблення даних радіо- та радіотехнічної розвідки, розподіл джерел розвідувальної інформації між органами військових і інших відомств в інтересах Збройних Сил США [22].

Відповідно до ступеня бойової готовності ЗС США поділяють на резервні та регулярні компоненти, кожен з яких складається із організованого резерву (Національна гвардія та Резерв відповідного виду ЗС (в військово-повітряних силах та армії), резерв морської піхоти і флоту (у військово-морських силах)), регулярних військ.

Збройні Сили США включають п'ять видів військових структур: армія, військово-повітряні, військово-морські сили, Берегова Охорона, Корпус морської піхоти. Армія, військово-повітряні, військово-морські сили, Корпус морської піхоти підпорядковуються Міністерству оборони, Міністерству оборони підпорядковується Берегова охорона).

Враховуючи оперативну складову Збройні Сили США поділяють на Об'єднані Командування Збройних Сил - об'єднані види Збройних сил, які виконують завдання в сфері оборони в певному регіоні земної кулі. Таких бойових командувань налічується близько 10 (ДОДАТОК Б).

Практика ведення державного управління ЗС США дозволила виділити складові успішного воєнно-політичного керівництва: моніторинг, оцінка і прогноз воєнних загроз національній безпеці країни та викликів; визначення можливостей щодо їх нейтралізації; удосконалення державної політики у сфері національної безпеки; формування політичної стратегії оборонного будівництва; формування воєнної стратегії; планування та реалізація оперативних концепцій трансформації (реформування) ЗС, тощо.

До трійки найсильніших армій Європи увійшли Росія, Франція та Велика Британія. Франція має повний спектр військової техніки власного виробництва (від стрілецької зброї до ударних атомних авіаносців (які, окрім Франції, є тільки у США) та сучасного озброєння.

У 1994 році у Франції випускається «Біла книга з оборони – французька доктрина з питань оборони та національної безпеки, завданням якої стала розробка нової стратегічної концепції Франції. У «Білій книзі» зазначаються нові обставини, у зв'язку з якими необхідно переглянути воєнну доктрину: «непередбачуваність і комплексний характер можливих конфліктів, географічна віддаленість, небезпека, що створюється розповсюдженням ЗМУ . Окрім того французькі війська мали бути готовими проводити операції у віддалених регіонах світу, спільно з різними коаліціями. Нова концепція в основному була спрямована на врегулювання й попередження регіональних конфліктів. Для попередження конфліктів припускалась довгострокова присутність збройних сил у конфліктному регіоні, міжнародне співробітництво, а також демонстрація сили.

Біла книга 1994 року ознаменувала серйозні зміни у військовій політиці Франції і стала сучасною відповіддю на зміни стратегічної обстановки після завершення Холодної війни. Її положення були спрямовані, в основному, на

підтримку тих сил, які сприяли б активності французьких Збройних Сил у регіональних конфліктах. Проте, без сумніву, такі зміни воєнної доктрини вимагали модернізації самих збройних сил. Армії Франції було надано 3 пріоритети: здатність оперативно збирати й аналізувати інформацію, ефективне командування й можливість проектування ЗС.

Остання Біла книга була оприлюднена Ніколя Саркозі 17 червня 2008 року, замінивши собою доктрину 1994 року. Відповідно до нової доктрини, число військовослужбовців та цивільних співробітників оборонних підприємств повинно було скоротитися на 54 тис. осіб у найближчі 6-7 років. Грошові кошти, зекономлені завдяки настільки значним кадровим скороченням, будуть спрямовані на закупівлю нового озброєння та екіпірування.

Нова книга виходить з необхідності боротьби проти нових небезпек, що з'явилися у світі з 1994 року. Серед цих загроз – кібер-атаки, кліматичні катастрофи, тероризм, епідемії. Посилення ролі Євросоюзу у справах оборони – головна мета нової французької стратегії безпеки.

У дусі старих традицій у «Білій книзі» 2008 року пріоритетними у галузі політики національної безпеки визначаються оборонна й зовнішня політика, які роблять безпосередній внесок до національної безпеки, але, для того щоб краще забезпечити захист інтересів Франції та місії з захисту її населення, нова концепція національної безпеки Франції звертається й до внутрішньої політики безпеки, з усіх питань окрім тих, які не мають прямого відношення до особистої безпеки людей та їхнього майна, порушенню закону й порядку».

Також, одним з важливих нововведень, запропонованих у «Білій книзі з оборони та національної безпеки» 2008 року є позначення необхідності створення Ради національної оборони й безпеки на чолі з президентом країни, до складу якої також мають увійти прем'єр-міністр, міністри оборони та внутрішніх справ, міністр закордонних та європейських справ, міністри економіки й бюджетного планування.

Друга частина реформи ЗС Франції, яка передбачала перехід до менш численної, але професійної та ефективної армії, скасування призову, була завершена в 2003 році. До складу Збройних Сил Франції входять сухопутні війська (включаючи морські з'єднання, іноземний легіон, легку авіацію), військово-морські сили (національний військовий флот, повітряні сили), військово-повітряні сили (разом з протиповітряною обороною), національна жандармерія Франції (національна сільська поліція та військова поліція для усіх ЗС Франції). Елітною структурою Збройних Сил є Медична служба Збройних Сил Франції, що забезпечує у медичному відношенні всі чотири види Збройних Сил.

Збройні Сили Франції складають 389 тис. осіб. У Франції найбільш фемінізована армія у Європі (понад 14 % службовців – жінки). Всього витрати на оборону становить 2,6 % від загального ВВП країни, що становить приблизно 74,69 млрд. дол.США.

Франція посідає 4-е місце за фінансуванням НАТО, маючи війська, що представляють 7% контингенту, що бере участь в операціях. Це близько 4650 солдат, які діють під прапором НАТО.

ЗС Великобританії є одними з найбільших в Європі, але тільки 26-тою у світі за кількістю військ. Політика формування британських збройних сил характеризується добровільністю формування та професійністю виконання завдань. За обсягами персоналу ЗС становили 425,5 тис.осіб, з яких 191,9 тис. – регулярне військо, 191,3 тис. – регулярний резерв та 42,3 тис. – добровільний резерв). Основним завданням Британських ЗС є захист заморських територій, держави в цілому, просування інтересів безпеки Великобританії та підтримка міжнародних миротворчих зусиль. До складу ЗС Великої Британії входять військово-морські сили, сухопутні війська, військово-повітряні сили. ЗС Великобританії є активними та постійними учасниками операцій НАТО.

ЗС Румунії відповідають за її оборону та призначені для захисту свободи, незалежності та територіальної цілісності країни та складаються з сухопутних військ (48,5 тис.осіб), військово-морських сил (6,8 тис. осіб) та військово-

повітряних сил (13,3 тис. осіб). Всього витрати на оборону становить 2,05 % від загального ВВП країни, що становить приблизно 2,9 мільярда доларів (47 позиція у світі).

Сухопутні війська Румунії в останні роки провели капітальний ремонт свого устаткування, і мають сьогодні сучасну армію з безліччю можливостей НАТО. Вони беруть участь у миротворчих місіях в Афганістані поряд з іншими країнами НАТО. Чисельність ЗС становить 90 тис. чоловіків і жінок, 75 тис. з яких є військовослужбовцями, 15 тис. – цивільними особами.

З 75 тисяч військ, які становлять дійсну військову силу, близько 45,8 тис. осіб складають сухопутні війська, 13,3 тис. – служать у румунських військово-повітряних силах, і 6,8 тис. – перебувають в румунських військово-морських силах, решта 8,8 тис. осіб – служать в інших областях.

Румунські військові сили проходять триступеневу реструктуризацію. У 2007 році перший короткостроковий етап був завершений. В 2015 році закінчилась друга стадія, коли збройні сили досягнуть сумісності з силами НАТО. У 2025 році довгостроковий етап має бути завершений. Етапи спрямовані на модернізацію структури збройних сил, скорочення персоналу, а також придбання більш нових і досконаліших технологій, сумісних зі стандартами НАТО.

ЗС Австрії призначені для захисту свободи, незалежності та територіальної цілісності країни та складаються з сухопутних та повітряних військ. Збройні Сили Австрії комплектуються за призовом. Термін служби в армії Австрії – 6 місяців. Мобілізаційні ресурси країни оцінюються у 1,9 млн. осіб, у тому числі 1,6 млн. осіб придатні до військової служби. ЗС Австрії налічують 35 тис. солдатів, 945 тис. резервістів та 30 тис. поліцейського резерву.

З 1 січня 2010 в Польщі скасовано військову службу за призовом та ЗС повністю переведені на професійну основу комплектування. Комплектування ЗС здійснюється 110 військовими комісаріатами (Wojskowa Komenda

Uzupetnien) та 16 штабами військових адміністрацій воєводств (Wojewodzki Sztab Wojskowy), які підконтрольні Інспекторату підтримки ЗС Польщі.

Підготовка унтер-офіцерського та офіцерського складу ведеться у військових навчальних закладах країн-учасниць НАТО, навчальних закладах країни, рядового складу та сержантського – безпосередньо на базі підрозділів та у навчальних центрах. Стратегією оборони Республіки Польща визначає ключові завдання ЗС (табл.2.3).

Таблиця 2.3 – Завдання ЗС Польщі

Напрямок	Завдання
Забезпечення оборони держави та протидія зовнішньої агресії:	охорона і оборона національної території, забезпечення непорушності кордонів РП; проведення антитерористичних заходів на національній території та за її межами; здіяння при врегулюванні локальних або регіональних збройних конфліктів у зоні відповідальності НАТО чи за її межами; участь в операціях за межами національної території згідно союзницьким зобов'язаннями відповідно до ст. 5 Вашингтонського договору.
Участь у стабілізації міжнародної обстановки, а також в операціях кризового реагування і гуманітарних місіях	у миротворчих місіях та операціях кризового реагування, що проводяться НАТО, ЄС, ООН, а також в інших заходах на підставі міжнародних угод; у гуманітарних акціях, що здійснюються міжнародними, урядовими та іншими організаціями; військове співробітництво в галузі розвитку та застосування засобів створення довіри і безпеки.
Забезпечення внутрішньої безпеки і допомогу населенню	контроль і охорона повітряного простору, а також сприяння в охороні сухопутних кордонів і територіальних вод; ведення розвідувальної та контррозвідувальної діяльності; моніторинг радіоактивної, хімічної та епідеміологічної обстановки на території країни; проведення пошуково-рятувальних операцій; надання допомоги органам державної влади, цивільної адміністрації, а також населенню при усуненні наслідків аварій та техногенних катастроф

Конституцією Польщі визначено, що президент в мирний час є верховним головнокомандувачем збройними силами. Він проводить керівництво ними через органи вищого військового управління. Президент призначає командувачів видами ЗС, начальника генерального штабу, визначає напрями військово-політичного курсу республіки, координує розробку

військової стратегії, реалізує міжнародну та внутрішню політику безпеки, встановлює головні пріоритети розвитку ЗС.

Міністр оборони (цивільна особа) у мирний час здійснює загальне керівництво ЗС. Відповідно до повноважень він виконує функції адміністративного управління національними ЗС, відповідає за реалізацію політики уряду у військовій сфері, розробляє оборонну доктрину держави, координує зовнішньополітичну діяльність у військовій сфері, несе відповідальність за проведення мобілізаційних заходів, оснащення та комплектування ЗС Польщі.

До складу міністерства оборони Польщі входить Генеральний штаб ЗС, до основних завдань якого можна віднести забезпечення та планування бойової підготовки військовими силами, їх оперативне керівництво, розробка планів застосування сил спеціального призначення та видів ЗС. Управління військами здійснюється через командуючих видами збройних сил.

«Модель ЗС Польщі 2009-2018» визначала ключову стратегію розвитку ЗС Польщі. Головним вектором розвитку є приведення структури ЗС до стандартів НАТО, вдосконалення системи управління шляхом оснащення сучасними військовою технікою та озброєнням.

До складу Збройних Сил Польщі входять повітряні, сухопутні, військово-морські сили, інспекторат підтримки, сили спеціальних операцій, військову жандармерію, інспекторат військово-медичної служби, інші установи та частини центрального підпорядкування. У воєнний час в інтересах національних ЗС можуть бути задіяні частини цивільної оборони та формування міністерства внутрішніх справ.

Загальна чисельність ЗС Польщі становить 120 тис. осіб (унтер-офіцери – 28 тис., офіцери -18 тис., сержантський і рядовий склад – 74 тис.), у тому числі у повітряних силах налічується 25 тис., в сухопутних військах – 68 тис. осіб, сили спеціальних операцій – 3 тис., військово-морські сили – 8 тис., спектораті військово-медичної служби – 1 тис., інспектораті підтримки -11 тис., в інших

частинах та установах центрального підпорядкування – 2 тис., військової жандармерії – 2 тис. осіб [23]

Найчисленнішим та основним видом збройних сил є сухопутні війська (СВ), які очолює командувач та здійснює загальне керівництво через штаб. СВ Польщі включають дві механізовані та танкову дивізії: Бригади є тактичними основними з'єднаннями сухопутних військ.

Танкова дивізія має в своєму складі одну механізовану та дві танкові бригади. У складі однієї з механізованих дивізій три механізовані бригади, у іншій – дві танкові та дві механізовані бригади. В кожній бригаді по три-чотири батальйони (танкових, мотопіхотних, механізованих), зенітний ракетний дивізіон, артилерійський дивізіон, а також підрозділи зв'язку, управління, тилового та бойового забезпечення.

Окрема повітрянодесантна бригада, окрема гірничо-піхотна бригада; бригада армійської авіації сухопутних військ; десантно-штурмова бригада; три окремих артилерійських полки; три окремих розвідувальних полки; два окремих саперних полку, окремий інженерний полк; три окремих зенітних ракетних полку; радіоцентр, окремий батальйон зв'язку; батальйон забезпечення командування СВ; центри картографії та топографії, центральні групи психологічних операцій і мобільних АСУ підпорядковані безпосередньо командуванню сухопутних військ.

Озброєння сухопутних військ включає: 420 САУ, близько 700 танків, 120 мінометів, 200 РСЗВ, 1400 ББМ, 120 ПТРК, 50 танкових мостоукладальників. Крім того, близько 40 допоміжних гелікоптерів та 100 бойових належать армійській авіації [23].

Навчальні центри артилерії, сухопутних військ, інженерних військ, військ зв'язку та інформаційних систем, підготовки до зарубіжних місій, підготовки снайперів, підготовки танкістів, унтер-офіцерська школа, шість великих полігонів визначають інфраструктуру військово-навчальних об'єктів ЗС Польщі.

В сухопутних військах проводяться заходи, спрямовані на розміщення основних бойових підрозділів поруч з полігонами та навчально-тренувальними базами, укрупнення військових гарнізонів, оптимізацію дислокації та структури частин ЗС. В перспективі планується підвищення оперативності та мобільності дивізій СВ.

Повітряні Сили Польщі включають: крило транспортної авіації (кТрА), два крила тактичної авіації (кТА), крило навчальної авіації (кНА). В склад першого кТА входять комендатура та три бази тактичної авіації (бТА); другого крила ТА – ремонтний батальйон та дві бТА. Крило транспортної авіації включає три пошуково-рятувальні групи та дві бази транспортної авіації. Крило НА – школу молодших авіаційних фахівців, інженерно-авіаційний тренувальний центр, дві бази навчальної авіації.

На озброєнні польських ЗС знаходиться близько 50 літаків навчальної авіації, 35 – транспортної та 120 – бойової. Парк ПС РП налічує до 80 допоміжних та бойових гелікоптерів. Зенітна ракетна бригада, яка включає шість ракетних дивізіонів, є основою національної системи країни. Вона оснащена С-200 «Вега-Э» та ЗРК С-125 «Нева-SC» [23].

Радіотехнічні війська Польщі представлені чотирма радіотехнічними батальйонами та центром радіоелектронної боротьби. У складі таких військ знаходяться мобільні радіолокаційні станції та стаціонарні польського виробництва. Серед них NUR-12M, трьох координатні РЛС TRS-15 «Одра», NUR-11/11M «Беата», NUR-12 «Едіта», висотомір NUR-41 «Божена», далекомір NUR-31 «Юстина», РЛС італійського виробництва RAT-31DL (всього близько 200 одиниць).

Флотилія ударних кораблів, бригада морської авіації, флотилія оборони узбережжя, гідрографічне бюро, центр морських операцій, центр телеінформаційної управління та підтримки, дивізіон гідрографічного забезпечення, радіолокаційний центр, навчальні центри підготовки ВМС, відділ забезпечення, навчальний полігон ВМС, контрольно-вимірювальний полігон відносять до військово-морських сил (ВМС) Польщі. У складі ВМС Польщі

налічується два фрегати УРО, корвет, п'ять дизель-електричних підводних човнів, штабний корабель, два розвідувальні, вісім десантних, п'ять ракетних, і 20 мінно-тральних кораблів.

На озброєнні бригада авіації ВМС знаходяться: два військово-транспортних літаки, близько 30 гелікоптерів різного призначення, десять базових патрульних.

У квітні 2012 року Міністр оборони Польщі представив проект «Концепції розвитку ВМС Польщі до 2030 року», згідно якого планується провести модернізацію польських ВМС, скоротивши корабельний склад. Реалізацію стратегії буде проходити в три етапи: 2012-2022, 2023-2026 і 2027-2030 роки.

У ході першого етапу зі складу ВМС Польщі будуть виведені 18 гелікоптерів та 34 корабля. На другому етапі з озброєння знімуть ще два літаки базової патрульної авіації, десять кораблів, пошуково-рятувальний гелікоптер. На заключному етапі знімуть два пошуково-рятувальних гелікоптера.

До 2030 року міністерство оборони планує досягти наступних завдань щодо організаційної структури національних ВМС:

ударні сили (шість протичовнових гелікоптерів, три дизельні підводні човни, три патрульні катери, три кораблі БОХР, береговий ракетний дивізіон);

мінно-тральні сили (десять безпілотних систем пошуку і знищення мін, три тральщики);

розвідувальні сили (шість розвідувальних БЛА ближньої дії, два кораблі РЕР, десять літаків базової патрульної авіації);

пошуково-рятувальні сили (сім пошуково-рятувальних гелікоптерів, два рятувальні судна);

сили забезпечення (судно постачання, штабний корабель, гідрографічне судно, універсальний транспорт постачання, плавуча станція розмагнічування кораблів, танкер-заправник) [23].

Військові частини «Грім», «Коммандос», «Ніл», «Формоза», «Агат» відносяться до Сил спеціальних операцій Польщі. Стратегія розвитку сил

спеціального призначення (СПП) здійснюється згідно затвердженого «Плану будівництва Збройних Сил Польщі на 2007-2012 роки». Зазначеною програмою передбачено:

формування удосконаленої організаційно-штатної структури, яка направлена на збільшення кількості бойових підрозділів;

стандартизація військової техніки та озброєння;

вироблення регламентуючих та доктринальних документів (плани, настанови, статuti);

тісна співпраця з військами спеціального призначення союзників в умовах проведення спільних заходів бойової підготовки.

Інспекторат підтримки ЗС Польщі включає 13 регіональних управлінь військової інфраструктури, чотири регіональні тилові бази, управління транспорту та перекидання військ, до якого відносяться: центр підготовки тилу, центр координації перекидання військ, дві бригади тилу, центр координації перекидання військ, два інженерних батальйони, інженерний полк, батальйон забезпечення центру бойової підготовки НАТО, дорожньо-мостовий батальйон, батальйон управління ІП ЗС РП, 16 військових штабів воєводств.

Оснащеність інспекторату підтримки складається з до 210 САУ, близько 200 танків, 40 мінометів, 170 ББМ, 30 ПТРК, 60 РСЗВі, 70 танкових мостоукладальників [23].

Керівництво Польщі проводить активну політику щодо участі ЗС у миротворчих операціях по всьому світу у рамках укладених угод з ЄС, НАТО, іншими міжнародними організаціями. З вересня 1999 року польські формування у складі спільного українсько-польського батальйону UKRPOLBAT багатонаціональної бригади EAST контингенту KFOR беруть участь у миротворчій місії в Косово .

У 2007 році створений багатонаціональний батальйон військової поліції НАТО (NATO MNMPBAT) на базі підрозділу військової жандармерії ЗС Польщі, до складу якого крім польських військовослужбовців входили підрозділи військової поліції Чехії. Словаччини, Хорватії. Підготовка

військовослужбовців до участі у міжнародних операціях проводилась на базі спеціального відділу військової жандармерії ЗС Польщі в м. Глівіце.

У листопаді 2009 року була створена спільна литовсько-польсько-українська миротворча бригада LitPolUkrbrig для участі в операціях під егідою ООН, НАТО, ЄС міністрами оборони Польщі, України та Литви (штаб-квартира НАТО, Брюссель).

Таким чином, сучасні тенденції розвитку та перспективи ЗС Польщі направлені на удосконалювати силові структури в технічному та організаційному плані. Уряд орієнтується в першу чергу на забезпеченні колективної безпеки в рамках Північноатлантичного альянсу при вирішенні завдань, пов'язаних з обороною країни від нападу. Пріоритетними напрямками розвитку ЗС є модернізація ВМС, ПС, СВ і спецпідрозділів та їх переозброєння [23].

Аналіз державної політики формування ЗС провідних європейських країн дозволив виділити три види ЗС: військово-повітряні, військово-морські, сухопутні сили. Співвідношення їх озброєності, чисельності залежить від особливостей геополітичного положення кожної з держав та реалізованих ними завдань. В пріоритеті – розвиток їх функціональних структур (спеціального призначення, сил швидкого реагування, оборони).

Армії країн, для яких оборона власної території не є пріоритетним завданням, формуються на добровільній основі військовими за контрактом. В країнах, що розташовані на зовнішніх кордонах Організації Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organisation – НАТО), - Румунія, Польща, Литва, Туреччина, Естонія, Норвегія - ЗС формуються за контрактом та за призовом, що забезпечує краще виконання завдань з підготовки людських мобілізаційних ресурсів, оборони територій, тощо.

Провідні європейські держави в сучасних умовах розвитку скорочують кількість програм з закупівлі та розробки та нових озброєнь, а східноєвропейські країни здійснюють їх модернізацію зброї, подовжують строки експлуатації наявних зразків. Це зменшує кількість озброєння, скорочує

та укрупнює об'єкти військової інфраструктури, зменшує кількість широкомасштабних маневрів, проте підвищує інтенсивність бойової підготовки військовослужбовців.

2.2 Особливості формування Збройних Сил України

Державна політика у сфері національної безпеки спрямована на захист людини і громадянина (конституційних свобод та прав, безпечних умов життєдіяльності, гідності та життя), суспільства (демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку) та держави в цілому (її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності території) [10].

Суб'єктом забезпечення національної безпеки держави є ЗС. Збройні Сили України – це військове формування, головним завданням яких є оборона держави, захист територіальної цілісності, її суверенітету, недоторканності.

Збройні Сили України посіли 29 місце в світовому рейтингу (з оборонним бюджетом на рівні 4,88 млрд. дол.) та восьме місце у рейтингу найсильніших армій Європи за даними Global Firepower [20].

У 2014 році розпочалось масштабне реформування Збройних Сил України, яке відбувалося в умовах збройної агресії Російської Федерації у Криму та на Донбасі та за підтримки та активної участі громадянського суспільства країни. Сформовано 18 бойових бригад, 4 полка та 9 батальйонів, крім того – кадр управління корпусу резерву та 4 кадри управлінь бригад, які поступово укомплектовуються необхідним озброєнням і технікою, 1 бригаду, 3 полки та 14 батальйонів бойового та логістичного забезпечення, окремий вузол РЕБ, 2 картографічні частини, окремий центр радіо і радіотехнічної розвідки. Створено потужний оперативний резерв, до якого зараховано близько 153 тисячі резервістів з бойовим досвідом виконання завдань в зоні АТО, з яких понад 10 тисяч офіцерів.

Загалом в Україні налічується більше 1,1 млн. військовослужбовців, 240 одиниць техніки. Також в розпорядженні країни знаходяться 2,2 тис. бойових танків, 11,9 бойових бронемашин, 39 винищувачів, 240 військових літаків, 25 суден військово-морських сил [24].

Структура ЗС України представлена Сухопутними Військами (головним носієм бойової могутності незалежної держави, який відіграє вирішальну роль у виконанні ЗС України власних функцій), Повітряними Силами, Військово-Морськими Силами, Десантно-Штурмовими Військами, Силами спеціальних операцій [25].

Сухопутні Війська становлять близько 50% бойового складу Збройних Сил України. Саме на моделі функціонування сухопутних військах в державі створюється сучасна модель ЗС України – мобільних, оптимальних за чисельністю, всебічно забезпечених і навчених, добре озброєних військ, які здатні виконувати покладені завдання в будь-яких умовах.

Головним носієм бойової могутності ЗС України є Сухопутні Війська, які мають ключову роль у виконанні функціональних обов'язків у воєнний та мирний час (наприклад, під час участі у проведенні антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей).

З метою забезпечення бойової підготовки ЗС реалізована комплексна програма, яка включає наступні напрямки системи підготовки:

- індивідуальну програму підготовки особового складу;
- підготовку органів управління тактичної ланки;
- підготовку військових частин.

В Україні активно проводиться удосконалення системи підготовки особового складу Сухопутних Військ Збройних Сил України для підвищення їх боєздатності. Серед основних заходів можна виділити:

на підставі досвіду стандартів НАТО, від участі в антитерористичній операції впроваджуються нові підходи у підготовці військ;

переглянуто систему бойової підготовки в цілому з урахуванням переходу на комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями строкової служби.

У складі Військово-Повітряних Сил України налічується 56 авіаційних полків, 669 військових частин ВПС, 5 ПВА фронтового призначення, 4 повітряні армії (17 ПВА фронтового призначення, 24 ПВА Верховного Головнокомандування, 14 ПВА фронтового призначення), 12 авіаційних баз і полків (навчальних), 10 авіаційних дивізій, 7 військових навчальних закладів, 3 навчальних центри. В загальній чисельності 122 тис. військовослужбовців та 27 тис.працівників.

Протягом серпня-вересня 2013 року Повітряні Сили ЗС України прийняли активну участь в авіаційних міжнародних показах в Словаччині, Угорщині, Чехії, Польщі, де українські військові льотчики показали високу майстерність (в Словаччині, Польщі, Чехії) на літаках Су-27/Су-27УБ, а також ознайомили присутніх з сучасними зразками авіаційної техніки ЗС України – літаками Су-25, Су-27, Ан-26 [25].

Вже на початку 2014 року Повітряні Сили виконували заходи. Затверджені Державною комплексною програмою реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року. Визначення нових пріоритетів військової стратегії обумовлені терористичною діяльністю диверсійних груп, протистоянням у центрі держави та регіонах, радикально налаштованими сепаратистами на Сході країни, анексією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим.

З урахуванням досвіду проведення антитерористичної операції визначено ключові завдання Повітряних Сил, які представлені на рис.2.1.

Практичний досвід розвитку реформування та трансформації Повітряних Сил Україна отримала в умовах організаційних заходів, які відбуваються у ЗС України на основі кращих практик передових країн Європи та світу, проведення Антитерористичної операції в Південно-Східному регіоні держави.

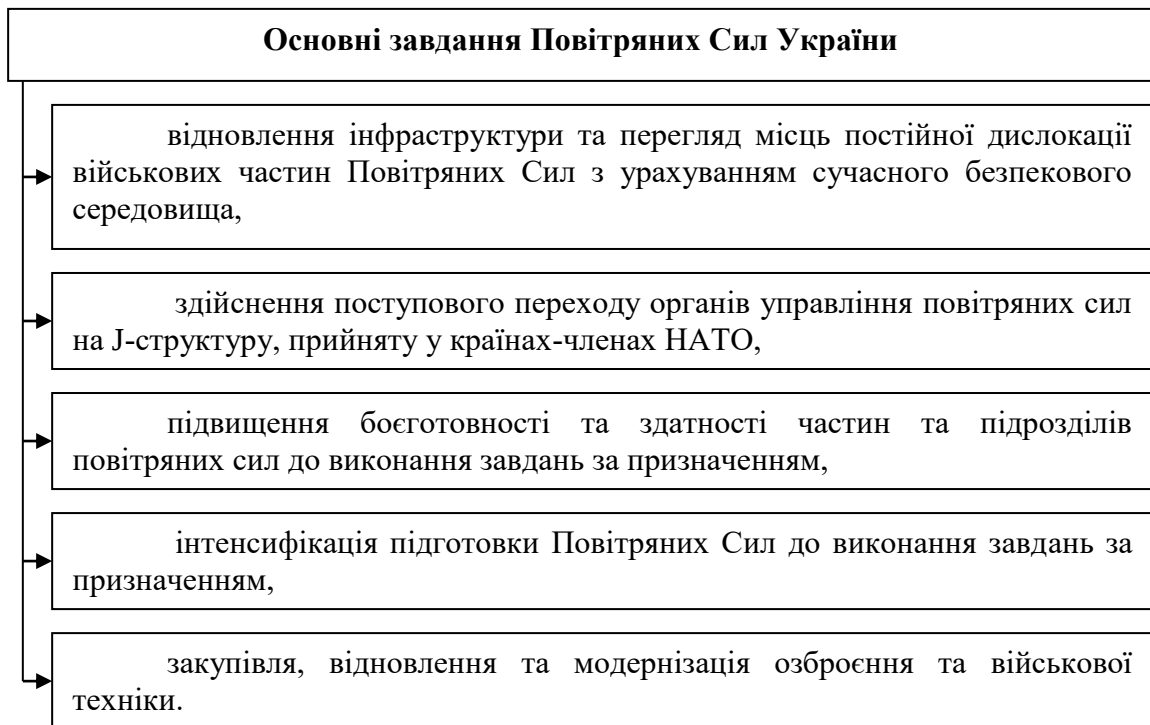

Рисунок 2.1 – Ключові завдання Повітряних Сил України

В 2016 році проведено ряд навчань та тренувань із практичним відпрацюванням для підрозділів Повітряних Сил ЗС України з метою підвищення боєздатності, забезпечення належного військово-технічного рівня парку військових літаків, підвищення ефективності. До таких заходів віднесено: опановано технології переведення авіаційної техніки на експлуатацію за технічним станом, замкнених циклів ремонту основних типів військової авіаційної техніки, індивідуального збільшення встановлених ресурсних показників. На авіаційних ремонтних підприємствах з максимальною потужністю здійснюється встановлення модернізованого та нового обладнання. Зазначені заходи дозволять підвищити коефіцієнт її бойового потенціалу відносно базових зразків на 30-66% та модернізувати практично всю номенклатуру авіаційної техніки, що є на озброєнні Збройних Сил України.

З метою відсічі та стримування збройної агресії проти України на приморських напрямках та з моря створені Військово-Морські Сили Збройних Сил України [25].

Організаційно Військово-Морські Сили включають Командування Військово-Морських Сил (ВМС) ЗС України, надводні сили, військово-морські бази, морську піхоту і артилерію, морську авіацію, військові навчальні заклади.

В складних умовах опинилися Військово-Морські Сили України після анексії Кримського півострова Російською Федерацією та окупації. Результатом цих дій є втрата 80% своїх активів і спроможностей національний флоту, значні матеріальні, кадрові та психологічні втрати.

З квітня 2014 року ВМС у взаємодії з іншими державними органами, волонтерськими організаціями проводиться комплекс консолідаційних та стабілізаційних заходів, за результатами яких проведено ефективну протидію розповсюдженню сепаратистських рухів, вдалося нейтралізувати загрозу розширення російської агресії на території півдня України, стабілізовано ситуацію в Одеській та Миколаївській областях.

Одночасно проводилась активна робота щодо нарощування та відновлення потенціалу ВМС відповідно до існуючих загроз з боку Російської Федерації.

У найкоротші терміни було суттєво нарощено та відновлено можливості берегової артилерії та морської піхоти. В 2014 році тактичні групи морської піхоти розпочали активну участь у проведенні антитерористичної операції на Сході держави. Активно розвивається військово-морське співробітництво з країнами членами – НАТО і Європейського союзу (ЄС): введено в практику систематичне проведення в північно-західній частині Чорного моря навчань типу «ПАСЕКС», проведені українсько-американські навчання «Sea Breeze», активізовано співпрацю з турецькою, румунською, грузинською, болгарською сторонами з питання створення військово-морського багатонаціонального з'єднання, проведення обміну досвідом розвитку флотів та спільних заходів бойової підготовки, реагування на сучасні загрози та виклики.

Протягом 2016 року для виконання військових завдань підготовлено 22 екіпажі морської авіації, 33 бойових кораблів та суден забезпечення,

дванадцять військових частин всебічного забезпечення, шість військових частин морської піхоти та артилерії.

За останні три роки до ВМС надійшло більше 200 основних зразків військової техніки та озброєння, що забезпечило укомплектованість військових частин військовою технікою та озброєнням на 40%.

Відродження військово-морського потенціалу держави є головною метою Стратегічного оборонного бюлетеню України. В результаті реалізації зазначених в бюлетені реформ підвищиться спроможність Військово-Морських ЗС:

- оборони морського узбережжя Азовського та Чорного морів;
- охорони суверенних прав держави в морській економічній зоні та недоторканості державного кордону;
- участі у міжнародних операціях під керівництвом ЄС, НАТО;
- розвитку інфраструктури базування сил.

Десантно-Штурмові Війська (ДШВ) ЗС України – це окремий рід військ, який створено для дій в тилу противника та вертикального охоплення, швидкого реагувати на різноманітні виклики та загрози, виконання завдань з високою автономністю дій та маневреністю. Основні завдання ДШВ представлені на рис.2.2.

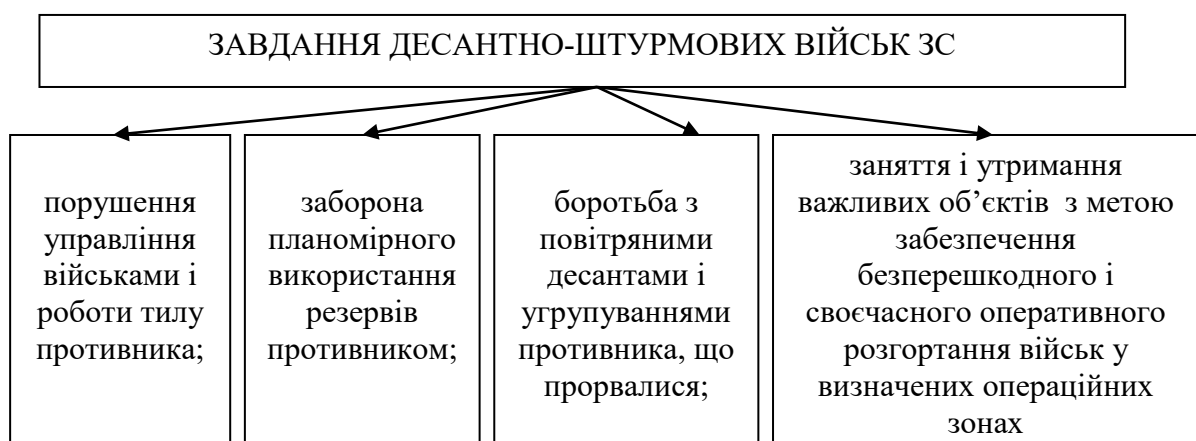

Рисунок 2.2 – Завдання Десантно-Штурмових Військ ЗС

Сили спеціальних операцій – це складова ЗС, які згідно нормативно-правових актів (Закону України «Про Збройні Сили України») можуть

залучатися до здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану та воєнного, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, заходів щодо здійснення захисту життя, боротьби з тероризмом і піратством, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі, посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в морській економічній зоні і континентального шельфу України, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, брати участь у міжнародних антипіратських, антитерористичних, інших міжнародних операціях з забезпечення безпеки, миру [25].

Ефективні політика національної безпеки і зовнішня політика вимагають ресурсів, залучення яких неможливо без досягнення нової якості економічного зростання. Економіка має генерувати високу частку доданої вартості і забезпечувати залучення масштабних іноземних інвестицій.

У 2014 році розпочалось масштабне реформування Збройних Сил України, яке відбувалося в умовах збройної агресії Російської Федерації у Криму та на Донбасі та за підтримки та активної участі громадянського суспільства країни. Основні досягнення щодо розвитку ЗС України.

1. Сформовано 18 бойових бригад, 4 полка та 9 батальйонів, крім того – кадр управління корпусу резерву та 4 кадри управлінь бригад, які поступово укомплектовуються необхідним озброєнням і технікою, 1 бригаду, 3 полки та 14 батальйонів бойового та логістичного забезпечення, окремий вузол РЕБ, 2 картографічні частини, окремий центр радіо і радіотехнічної розвідки.

2. Сформовано Єдиний центр збору, обробки та аналізу інформації технічних видів розвідки.

3. У Повітряних Силах нарощено бойовий склад зенітних ракетних військ. Авіаційний парк збільшено за рахунок поставки з державних підприємств відремонтованих, нових (модернізованих) бойових літаків. Триває переозброєння сучасними радіоелектронними засобами вітчизняного виробництва радіотехнічних бригад. У Повітряних Силах відновлено

повноцінну бойову підготовку, посилено протиповітряну оборону важливих державних об'єктів.

4. Практично з нуля відновлено роботу військових частин Військово-Морських Сил та командування на нових місцях дислокації. Сформовано та підготовлено окрему бригаду морської піхоти, тривають заходи з посилення артилерійської складової берегової оборони. Введено до складу Військово-Морських Сил два малих броньованих артилерійських катери «Аккерман» та «Бердянськ».

5. Розпочато практичні заходи з формування бригад територіальної оборони взамін окремих загонів оборони: розроблено організаційно-штатну структуру бригади, визначені установи-формуваці, унормовано порядок формування і проведення бойового злагодження. У 2018 році сплановано розгортання кадру управлінь цих частин. На весь особовий склад підрозділів територіальної оборони закладено в місця зберігання 100% стрілецької зброї з боєприпасами.

6. Створено потужний оперативний резерв, до якого зараховано близько 153 тисячі резервістів з бойовим досвідом виконання завдань в зоні АТО, з яких понад 10 тисяч офіцерів. У системі мобілізаційної підготовки та мобілізації сформовано близько 150 нових військових комісаріатів.

7. Удосконалено систему підготовки військ (сил). Так, створено 142 навчально-тренувальний центр сил спеціального призначення (Бердичів) та відновлено роботу 201 навчального центру оперативного забезпечення (Кам'янець-Подільський). Однією з новацій є застосування підготовки штабів рівня батальйон-бригада з використанням сучасних засобів імітації бойових дій та програмного забезпечення типу JCATS.

8. У 2017 році та з початку 2018 року здійснено перехід на нову систему продовольчого забезпечення із застосуванням Каталогу продуктів харчування 23 військових частин. До кінця 2018 року заплановано здійснити поетапний перехід на нову систему харчування ще 50 військових частин. Повний перехід

військових частин ЗС України на систему харчування за Каталогом продуктів планується здійснити до кінця 2019 року.

9. На Спортивно-навчальній базі Міністерства оборони «Тисовець» відкрито Реабілітаційний центр для військовослужбовців. Створено три нових медичних установи: санаторне відділення військово-медичного клінічного центру у Вінниці, Центр психофізичної реабілітації для постраждалих в АТО в м. Ірпінь, спеціалізоване відділення для лікування нейротравм у Львові.

10. Протягом останніх чотирьох років видатки Міністерства оборони України зросли до 2,5% ВВП.

Підвищено в 2-3 рази грошове утримання військовослужбовців. Також, у 2017 році в 2 рази збільшено винагороду військовослужбовцям за участь у антитерористичній операції, воєнних конфліктах в умовах особливого періоду.

Більше ніж удвічі зріс розмір одноразової грошової допомоги, у разі загибелі (смерті) військовослужбовця.

Встановлено такі розміри винагороди військовослужбовцям за участь в АТО (тепер операція Об'єднаних сил) з 1 серпня 2017 року: на лінії зіткнення – 10 000 грн.; в інших місцях дислокації в межах визначеного району АТО – 4 500,0 грн.; за успішне виконання бойового завдання (виплачується на з'єднання, окрему військову частину, підрозділ у розмірі від 60,9 до 365,4 тис. грн.); за безпосередню участь у бойових діях (виплачується в розмірі 1000 грн. за кожен добу такої участі); за знищення (захоплення) техніки противника (виплачується на підрозділ в розмірі від 12,2 до 243,6 тис. грн. залежно від виду знищеної (захопленої) техніки).

Під час бойових дій на сході України з 2014 року було звільнено та відновлено конституційний лад на понад 6 тисячах квадратних кілометрів території Донецької і Луганської областей, мешканців понад двохсот населених пунктів повернуто до нормального життя [26].

Пріоритетні напрямки розвитку Збройних Сил повинні визначатись на основі найкращих практик провідних армій світу, власного бойового досвіду. На основі дослідження іноземного досвіду реформуванням ЗС доведено, що

головним компонентом розвитку ЗС є збільшення загальних бюджетних видатків на оборону із загального фонду державного бюджету. Законом «Про оборону України» визначено, що фінансування потреб оборонної сфери держави здійснюється винятково через Державний бюджет, обсяги видатків якого мають становити не менше 3 % запланованого обсягу ВВП та відповідати реальним потребам оборони.

Обсяг видатків для потреб суб'єктів сектору оборони України у Державному бюджеті України на 2017 рік становить 134,5 млрд. грн. (5,11% від ВВП), в т.ч. для Міністерства оборони України – 69,1 млрд. грн. (2,67% від ВВП). Протягом останніх чотирьох років видатки Міністерства оборони України зросли до 2,5% ВВП [26].

Недофінансування сфери національної безпеки призводить до технічної деградації ЗСУ, виникнення проблем розвитку системи забезпечення воєнної безпеки держави [18, 27].

Оцінка стану ЗСУ дозволила визначити основні проблеми функціонування ЗС в умовах потенційних та існуючих загроз (рис.2.3).

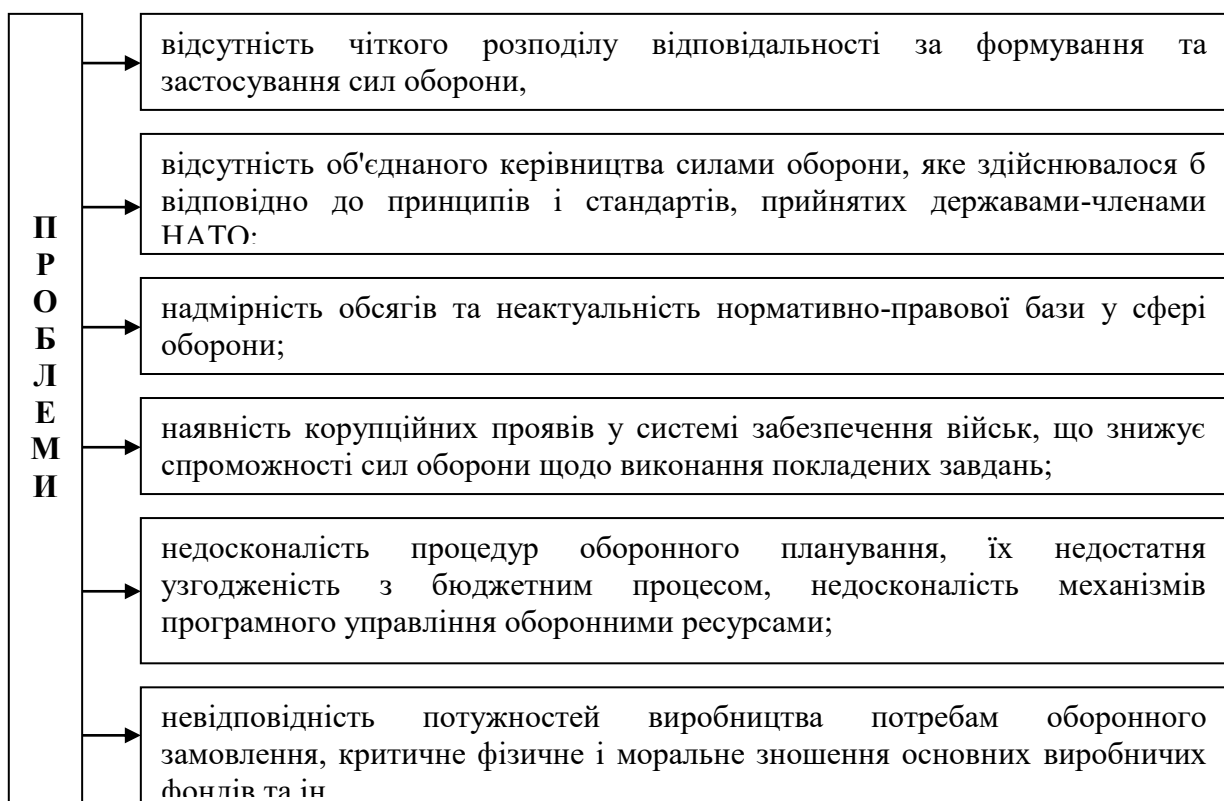

Рисунок 2.3 – Проблеми розвитку ЗС України

Важливим питанням є прийняття і отримання на озброєння нових високоефективних зразків військової техніки та зброї, переозброєння Збройних Сил України, які спроможні компенсувати втрачений на основі міжнародних угод ядерний потенціал.

Одним із головних завдань національної безпеки є посилення оборони та охорони державного кордону України. На західному кордоні необхідно забезпечити прикордонну безпеку за європейським зразком – високотехнологічні засоби контролю, інженерне обладнання, збільшення бойових та оперативних можливостей [27].

Сучасна ситуація оборонного комплексу України потребує створення високонавченого та надійного резерву, побудови систему територіальної оборони, відповідно до якої військовозобов'язані братимуть участь у зборах, проходять курси воєнної підготовки на спеціальних навчальних полігонах.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

3.1 Державні програми реформування та розвитку Збройних Сил України

Згідно діючого законодавстві сферами забезпечення національної безпеки визнано зовнішньополітичну, внутрішньополітичну, гуманітарну, воєнну, економічну, соціальну, науково-технологічну, екологічну, інформаційну сфери цивільного захисту населення, державної безпеки, безпеки державного кордону. Метою реформування сфери національної безпеки є забезпечення Збройних Сил України сучасними військовою технікою та озброєнням.

Результати агресії Російською Федерацією виявлено реальні загрози у воєнній сфері:

поширення практики погроз силою, безкарне застосування військової сили окремими державами для реалізації власних інтересів у міжнародних відносинах, криза існуючої системи міжнародної безпеки;

нарощування угруповань військ, розміщення нових систем озброєнь на територіях суміжних з Україною держав;

можливість Російської Федерації застосовувати воєнну силу за межами власної країни та грубе втручання у внутрішні справи сусідніх суверенних держав;

створення угруповань військ, диверсійних і терористичних груп країни-агресора на тимчасово окупованій території, розпалювання збройного конфлікту у східних регіонах України;

інформаційна війна Російської Федерації проти України;

невідповідність озброєння та чисельності Збройних Сил України існуючим загрозам у воєнній сфері;

незадовільне матеріально-технічне забезпечення, недостатній рівень боєздатності Збройних Сил України.

Важливим чинником проведення військової реформи є вкрай незадовільний стан боєздатності ЗС (занепад бойової підготовки, погіршення технічного стану озброєння, депрофесіоналізація командного складу) та їх готовності до виконання оборонних завдань. Неспроможність Державної прикордонної служби України забезпечити охорону українсько-російського кордону дозволила визначити ключові загрози (ДОДАТОК В).

Військова реформа в Україні проводиться одночасно з реформою соціальної сфери, охорони здоров'я, кримінальної юстиції, судівництва, економіки, публічного управління. Отже, і визначення напрямків та пріоритетів реформи ЗС повинно відбуватися у взаємозв'язку із вказаними реформами, системно.

Державні програми розвитку Збройних Сил України – програми, які формуються центральними органами виконавчої влади для визначення перспективних завдань, цілей, заходів соціально-економічного, організаційно-технічного характеру з урахуванням основних орієнтовних показників забезпечення фінансовими, людськими, матеріальними ресурсами у сфері безпеки.

В 1997 році почалось становлення Збройних Сил України. На цьому етапі існувала необхідність вирішення соціальних проблем, кількість яких постійно зростала та був відсутній послідовний план та системний підхід вирішення проблем. Серед основних проблем виділено відсутність обґрунтованої програми їх реформування. З метою вирішення даних проблем затверджено Державну програму реформування та розвитку Збройних Сил України до 2005 року. Через низку причин, насамперед, методологічного, політичного, фінансового характеру Програма втратила актуальність [28].

Завдяки впровадженню заходів, затверджених Державною програмою створено базову модель ЗС, розроблено та введено в дію 25 законодавчих актів оборонного будівництва, підвищилась ефективність системи управління,

визначено пріоритетні завдання та напрями оборонного комплексу, розвинено міжнародне військове співробітництво, забезпечено демократичний контроль над сектором безпеки та ін. [28].

Указом Президента України в 2004 році затверджено новий стратегічний оборонний бюлетень. У зв'язку з цим, було прийнято Державну програму розвитку ЗСУ, яка врахувала нові реалії та опиралася на сучасні норми та вимоги. Особливістю створених програм є те, що вони затверджені на прогнозах матеріального та фінансового забезпечення. В 2006-2011 рр. Державна програма профінансована у розмірі 55,5 млрд. грн. (75,6% запланованих потреб), що негативно вплинуло на її виконання. На початку реалізації програма була успішною, проте на кінець зазначеного періоду вона замедлила свій розвиток, що не дало досягти визначених результатів (модернізації техніки та озброєння, соціального захисту військовослужбовців). Головними причинами провалу реформ були низька ефективність механізмів організації, обмеженість ресурсів, відсутність систематизації їх використання, відсутність стійкої політики; неефективне використання бюджетних коштів та недостатнє фінансування [29].

Відповідно до Стратегічного оборонного бюлетеня України, відповідно до законів України «Про організацію оборонного планування» [30] та «Про державні цільові програми» [31] 29 грудня 2012 року затверджена Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року – новий етап військової реформи [32]. Концепція затвердила пріоритетні напрямки реформування та розвитку Збройних Сил у сфері національної безпеки та оборони.

Створення мобільних, боєздатних, всебічно забезпечених, якісно підготовлених, професійних Збройних Сил, які були б здатні стримувати збройні конфлікти на ранній стадії їх виникнення – головна мета програми. Згідно реформи передбачалось скорочення Збройних Сил більш ніж в 2 рази протягом 5 років, скорочення техніки, до кінця 2017 року запропоновано повністю скасувати строкову службу. Радикальне переозброєння армії

планувалось з 2014 року (закупівля нових бойових вертольотів, літаків, інших видів озброєнь [32].

Соціальне становище повинно було покращитися за рахунок розформувань ЗС та масштабних скорочень, вивільнені кошти від яких повинні були спрямовуватись на допомогу сім'ям військовослужбовців та створення достатнього фонду житла. До планів військової реформи віднесено підвищення заробітної плати офіцерам до 2017 року на 80% . Згідно Концепції планувалось збільшення пенсійних виплат та підвищення пільгових умов для військовослужбовців. Для реалізації поставлених завдань Концепції в державному бюджеті заплановано було виділити 155 млрд. грн. [32].

Квітень 2014 року характеризувався жорстким недофінансуванням ЗС, погіршенням стану бойової техніки, зниженням рівня бойової готовності ЗС. Тому, з 1 травня 2014 року відновлено призов до Збройних Сил, але вже 14 травня через зміну військово-політичної ситуації тимчасово призупинено реалізацію Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року.

22 березня 2017 року Указом Президента України затверджена Державна програма розвитку Збройних Сил на період до 2020 року [33], яка була розроблена спільними зусиллями Генерального штабу ЗС України, Міністерства оборони України, вітчизняних експертів та іноземних радників на підставі «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» [32], вимог Ради безпеки та оборони України, рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [35]. Мета формування та розвитку ЗС – набуття ЗС спроможностей для захисту територіальної цілісності, суверенітету, недоторканності, ефективного реагування на загрози національній безпеці України у сфері оборони відповідно до євроатлантичних стандартів та критеріїв, які є ключовими на шляху до набуття Україною членства в НАТО. Для досягнення мети необхідним є реалізація стратегічних цілей відповідно до Стратегічного оборонного бюлетеня України (рис.3.1).

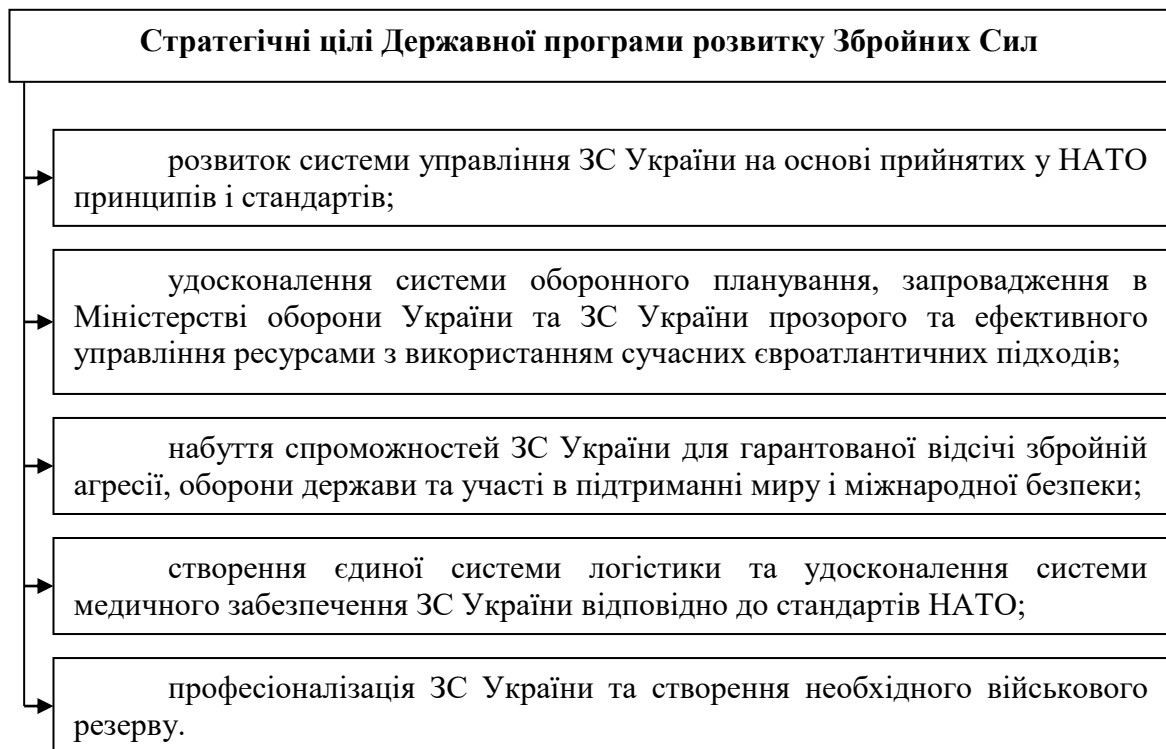

Рисунок 3.1 – Стратегічні цілі Державної програми розвитку Збройних Сил

Зазначені цілі розвитку ЗС України збалансовані з необхідними для їх реалізації видатками відповідно до економічних можливостей держави. На виконання програми заплановано 4 855,47 млн. грн. (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Стратегічні цілі та фінансування

Стратегічна ціль	Обсяг фінансування	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6
Розвиток системи управління ЗС України на основі прийнятих у НАТО принципів і стандартів	4855,47 млн. грн.	595,76 млн. грн.	1335,31 млн.грн.	1529,62 млн.грн.	1492,79 млн.грн.
Удосконалення системи оборонного планування, запровадження в Міністерстві оборони України та ЗС України прозорого та ефективного управління ресурсами з використанням сучасних євроатлантичних підходів	за рахунок утримання				
Набуття спроможностей ЗС України для гарантованої відсічі збройній агресії, оборони держави та участі в підтриманні миру і міжнародної безпеки	63798,82 млн.грн.	3620,29 млн.грн.	11391,98 млн.грн.	22481,94 млн.грн.	26304,60 млн.грн.

Продовження табл.3.1

1	2	3	4	5	6
Створення єдиної системи логістики та удосконалення системи медичного забезпечення ЗС України відповідно до стандартів НАТО	31796,06 млн.грн.	2899,22 млн.грн.	9379,27 млн.грн.	9284,77 млн.грн.	10232,80 млн.грн.
Створення єдиної системи логістики та удосконалення системи медичного забезпечення ЗС України відповідно до стандартів НАТО	389,03 млн. грн.	57,94 млн.грн.	105,39 млн.грн.	105,76 млн.грн.	119,94 млн.грн.
Всього на заходи розвитку	100939,38 млн.грн.	7173,21 млн.грн.	22211,95 млн.грн.	33402,10 млн.грн.	38152,12 млн.грн.

Для досягнення поставленої мети необхідним є: створення необхідних резервів для забезпечення ЗС; автоматизація процесів управління та обліку; використання міжнародної військово-технічної допомоги; модернізація, уніфікація та відновлення військової техніки та озброєння; удосконалення нормативно-правової бази; професіоналізація особового складу; кодифікація та стандартизація майна та озброєння згідно стандартів НАТО.

Серед основних особливостей нової програми розвитку ЗСУ в порівнянні з минулими програмами можна виділити:

стратегічні завдання та цілі Стратегічного оборонного бюлетеня досягли значення пріоритетності;

в програмі враховані розмір міжнародної допомоги та заходи Державної цільової програми розвитку озброєння та військової техніки на період до 2020;

заходи утримання визначалися окремими щорічними планами, програма включала лише заходи розвитку ЗСУ;

положення програми були узгоджені з Цілями партнерства у рамках Процесу планування та оцінки сил (ППОС/PARP);

врахування особливого періоду;

фінансування програм розвитку ЗС в межах Державного бюджету України.

В період 2015 – першого півріччя 2016 року в Україні сформовано ефективну нормативно-правову та законодавчу базу, всебічно реалізуються визначені стратегічні цілі реформи.

Затверджено нову Стратегію національної безпеки України, яка визначає стратегічні завдання безпеки громадян та захисту держави. Стратегією визначено, що запорукою відновлення територіальної цілісності України та національної безпеки є Збройні Сили України, які забезпечені військовою технікою, сучасним озброєнням [36].

Затверджена Воєнна доктрина України визначає, що головною метою воєнної політики України є створення умов для відновлення недоторканності, суверенітету, територіальної цілісності держави. Воєнна доктрина України чітко визначає воєнних противників та військових партнерів [37].

Концепція розвитку сектору оборони і безпеки визначає основні етапи реформування та завдання суб'єктів безпеки, взаємопов'язані пріоритети та напрями розвитку сфери національної безпеки як цілісної системи [34].

Стратегічний оборонний бюлетень України визначає конкретні напрями реформування ЗСУ, конкретизує та розвиває положення Воєнної доктрини України, Стратегії національної безпеки України, Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України і є вирішальним документом в системі оборонного планування.

Стратегія кібербезпеки України передбачає створення координаційного механізму сектору безпеки, встановлює розподіл відповідальності органів цієї сфери, визначає пріоритети розвитку та напрями спроможностей забезпечення кібербезпеки. Головним завданням реформування ЗС є розвиток оборонного та безпекового потенціалу держави. Основний спосіб вирішення існуючих проблем в Україні – масштабне реформування ЗС України, збільшення матеріальних та фінансових ресурсів для їх забезпечення та оснащення, економічна та політична підтримка країн-партнерів. Для цього необхідно перейти до інтенсивного шляху їх реформування – збільшення оперативних та бойових спроможностей, підвищення їх якісних параметрів (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Стратегічні напрямки розвитку ЗС України

Мета реформування ЗСУ полягає в створенні мобільних Збройних Сил, які будуть високо оснащені, відповідати сучасним вимогам морально-психологічної та професійної підготовки, володіти достатнім потенціалом стримування, відповідно до економічних можливостей держави, враховуючи сучасні військово-політичні реалії.

З урахуванням особливостей воєнної політики нашої держави та нової безпекової стратегії, реального стану ЗС, специфіки економічних можливостей країни, сучасного геополітичного положення України, до основних цілей військової реформи можна віднести:

створення мобільних, боєздатних, невеликих за чисельністю та кількістю озброєння ЗС, які здатні ефективно виконувати поставлені завдання щодо забезпечення безпеки та миру з урахуванням економічних можливостей;

запровадження сучасної системи мобілізаційної підготовки відповідно до досвіду європейських країн та особливостей останніх збройних конфліктів;

реалізацію такої бюджетної політики у сфері національної безпеки, яка була б адаптована до фінансових можливостей держави та сучасних потреб ЗС та [38].

Сучасна вітчизняна нормативно-правова база в сфері національної безпеки нерівномірно регулює процес забезпечення взаємопов'язаних, різних видів безпеки, не є цілісною, не відповідає сучасним вимогам. З метою розробки цілісної системи нормативно-правового забезпечення національної безпеки необхідне впровадження чотирирівневої системи нормативно-правових актів (рис.3.3).

Наступним завданням реформування системи національної безпеки є розвиток оборонного та безпекового потенціалу держави на основі успішного економічного розвитку. Для забезпечення стабільного економічного зростання країни необхідно суттєво підвищити ефективність державної

політики, забезпечити викоренення корупційних діянь, створити сприятливі умови для національного виробника і іноземних інвесторів.

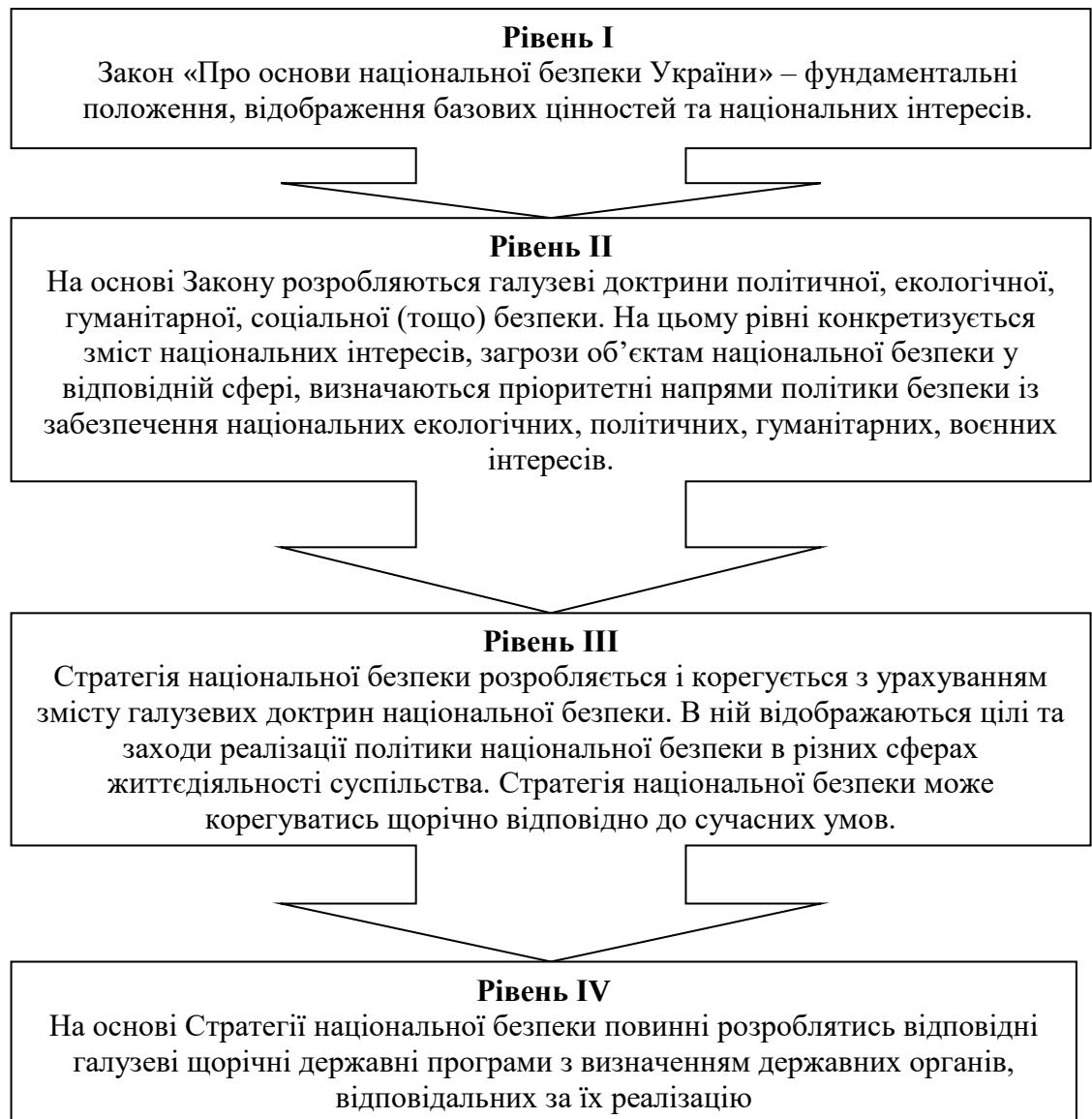

Рисунок 3.3 – Система нормативно-правового забезпечення національної безпеки

Результатом реалізації такого та нормативно-правового забезпечення національної безпеки забезпечить формування цілісної системи взаємопов'язаних законодавчих актів, які забезпечують регулювання діяльності недержавних та державних суб'єктів національної безпеки [39].

Удосконалення забезпечення та умов формування ЗС орієнтовані на зміцнення морально психологічного стану, поліпшення соціального,

матеріально-технічного забезпечення, підвищення ефективності роботи, і передбачає:

- оптимізацію структури, чисельності, складу системи органів військового управління;

- зведення до мінімуму суб'єктів сфери національної безпеки, яким передбачено мати в своєму складі військові формування;

- удосконалення стратегічного планування відповідно до реальних потреб оборони України;

- удосконалення систем мобілізаційної та бойової готовності;

- підвищення ефективності бойової та оперативної підготовки військовослужбовців;

- впровадження єдиної системи замовлень воєнної техніки та озброєння загального застосування;

- якісне технологічне та структурне перетворення технічної та матеріальної бази оборонного комплексу;

- перехід до уніфікованої, єдиної, інтегрованої системи тилового забезпечення;

- підвищення соціального становища військовослужбовців;

- забезпечення активної державної політики щодо військово-патріотичного виховання громадян, підготовки їх до військової служби, зміцненню авторитету військової служби;

- вдосконалення законодавчої бази щодо розвитку національної безпеки на демократичних засадах [40].

Дані кроки передбачають системний підхід до координації зусиль суб'єктів національної безпеки в організації оборони.

Реалізація запропонованих напрямків реформування ЗС України забезпечить створення мобільних, боєздатних, багатофункціональних, професійних сил безпеки, які будуть здатні ефективно виконувати завдання за призначенням, гнучко та адекватно реагувати на комплексний характер актуальних загроз.

3.2 Стратегічні напрямки розвитку Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів

Питання реформування системи національної безпеки знайшли підтримку в іноземних партнерів, більшості громадян України, держав-членів НАТО. У рамках співробітництва з НАТО в вітчизняну військову стратегію розвитку впроваджуються стандарти Альянсу в секторі оборони та безпеки України. У цьому напрямку створено шість трастових фондів, розвивається військово-технічне співробітництво з державами-членами НАТО. до процесів розвитку сектору безпеки залучені експерти цих держав [38].

Вимоги Робочого плану Військового комітету Україна – НАТО та Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО є ключовими основами співробітництва у військовій сфері Україна – НАТО. Таке співробітництво включає основні напрями:

- підвищення рівня взаємосумісності та оперативних спроможностей ЗСУ з НАТО;

- співробітництво з питань оборонних реформ, трансформації ЗСУ, їх професіоналізації;

- участь Збройних Сил України в операціях з підтримки безпеки та миру та Силах реагування НАТО;

- застосування механізмів консультацій, заходів інформування громадськості, військової співпраці.

Концепція оперативних можливостей (Operational Capability Concept) створена для підвищення рівня взаємосумісності між державами-членами НАТО, підрозділами держав-партнерів програми НАТО «Партнерство заради миру», посилення їх оперативних спроможностей шляхом використання стандартів армій розвинених країн в навчально-бойовій роботі. ЗС України беруть участь в Концепції оперативних можливостей з 2004 року.

До участі у зазначеному проекті задекларовано низку підрозділів ЗС, які підвищують кваліфікацію за стандартами Альянсу та потім проходять

відповідне оцінювання. Такі підрозділи ЗС приймають участь в оперативному чергуванні у складі військових багатонаціональних формувань високої готовності (під проводом ЄС, НАТО, ООН), у операціях та навчаннях під проводом НАТО.

У 2001 році була започаткована Програма НАТО обміну даними про повітряну обстановку (Air Situation Data Exchange Program). Головною її метою є співробітництво у сфері боротьби з повітряним тероризмом. ЗС України беруть участь у Програмі НАТО обміну даними про повітряну обстановку з 2008 року.

Участь в даній програмі забезпечує обмін даними про повітряну обстановку в південному та західному районах над територіями Словаччини, Польщі, Туреччини, Румунії, України, Угорщини.

Головною метою Ініціативи поєднаних сил (Connected Forces Initiative) є покращання взаємосумісності, підвищення здатності партнерів та збройних сил Альянсу діяти разом в багатонаціональних операціях при виконанні завдань. Збройні Сили України приєдналися до Ініціативи поєднаних сил у 2012 році. До головних елементів Ініціативи є:

індивідуальна підготовка особового складу та посилена підготовка військ з ефективним використанням тренувальних інституцій центрів досконалості та НАТО;

збільшення військових навчань;

використання сучасних технологій з метою інтеграції необхідних спроможностей та забезпечення взаємосумісності [41].

Головною метою Ініціативи взаємосумісності партнерів (Partnership Interoperability Initiative) є подальший розвиток та збереження операційної взаємосумісності держав-членів та партнерів НАТО після завершення операції Альянсу в Афганістані. Ініціатива передбачає надання допомоги з диверсифікації, розвитку, збільшення переліку засобів та партнерських сил. Виділяють три виміри досягнення взаємосумісності з НАТО: доктринальна,

технічна та операційна взаємосумісність [41]. Збройні Сили України приєдналися до Ініціативи взаємосумісності партнерів у 2014 році.

Стандарт НАТО – міжнародний договір, який визначає спільний порядок дій, регламентує загальні правила, встановлює умови уніфікації технічних процесів, озброєння, військової техніки збройних сил Альянсу та країн-партнерів. Метою Стандарту НАТО є забезпечити взаємодію між збройними силами різних країн, різними видами збройних сил для досягнення взаємосумісності. Виділяють адміністративні, матеріально-технічні, оперативні Стандарти НАТО (табл.3.2) [42].

Таблиця 3.2 – Види Стандартів НАТО

Вид стандарту	Характеристика
Адміністративні	Визначають процеси управління та обміну інформацією, порядок роботи з документацією.
Оперативні	Спрямовані на оперативне планування застосування військ
Матеріально-технічні	Визначають єдині вимоги до озброєння і військової техніки союзників, управління життєвим циклом, а також кодифікації предметів забезпечення.

Поширеною в НАТО є розробка стандартизованих рекомендацій (STANREC), перевагою яких є відсутність потреби у ратифікації. Поряд з цим власні національні стандарти, національна система стандартизації присутні в кожній країні-члену НАТО.

В Великій Британії, США, деяких інших країнах військові операції планують за своїми власними оперативними стандартами, але в військових операціях у складі НАТО – керуються загальними стандартами

У 2015 році затверджено Стратегію національної безпеки України з метою забезпечення проведення воєнної реформи, прийнято нову Воєнну доктрину України.

Початок 2016 року характеризується прийняттям та детальним аналізом «Державна цільова оборонна програма розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України на період до 2020 року» [33], «Стратегічний оборонний бюлетень України» [35], «Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України» [34]. Радою національної безпеки і

оборони України у тісній співпраці з радниками держав-членів НАТО в травні 2016 року затвердила Стратегічний оборонний бюлетень, в якому визначено напрями реформування та основні завдання оборонної галузі до 2020 року.

Зазначені нормативно-правові акти складають основу національної безпеки України у національній безпеці відповідно до оборонних спроможностей держави до стандартів НАТО.

В умовах проведення війни на Сході в Україні введена нова комплексна система підготовки військ, адаптована до стандартів НАТО.

Збройними Силами України вже запроваджено 65 стандартів НАТО станом на початок 2016 року, передбачається розробка ще понад 70 стандартів, серед яких найважливішими є настанови з підготовки та застосування військ, бойові статuti сухопутних військ, які направлені на підвищення рівня взаємосумісності ЗСУ з країнами-членами НАТО [43].

Нова структура управління Національної Гвардії України відповідає стандартам НАТО, завдяки чому організація здатна повноцінно взаємодіяти з західними партнерами на стратегічному, тактичному, оперативному рівнях. Така структура підвищить оперативність реагування на ситуації та прийняття рішень, забезпечить ефективніше управління ресурсами.

На суспільного життя (економічні, політичні, етнокультурні, соціальні аспекти) мають значний вплив збройні конфлікти, запобігання та врегулювання яких є метою міжнародної миротворчої діяльності. Міжнародна миротворча діяльність здійснюється з метою: надання гуманітарної допомоги населенню внаслідок збройних конфліктів; запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх збройних конфліктів; створення або врегулювання умов для врегулювання внутрішніх, міждержавних збройних конфліктів; забезпечення додержання прав та безпеки людини; усунення загрози миру; надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів.

Останнім часом змінився характер миротворчих операцій: поширилася практика застосування сили, ускладнилися миротворчі завдання. Міжнародні миротворчі операції, які проходять останнім часом, за своєю суттю та характером не є суто військовими та все більше набувають комплексного характеру з широким спектром поліцейських функцій.

Особливістю проведення сучасних миротворчих операцій є надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів та відновлення миру, що дає сприяє стабілізації ситуації в конфліктному регіоні та дає можливість усунути рецидив конфлікту. Таким чином, для миротворчих завдань можна віднести: демобілізація та реінтеграція учасників конфлікту; надання підтримки та консультативної допомоги національним урядам у роззброєнні, виконанні функції гарантування безпеки своїх громадян; економічна та соціальна відбудова; реформування національних збройних сил та поліції.

Україна набула значного досвіду у міжнародній миротворчій діяльності. Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України визначає механізми та завдання реалізації національних інтересів у міжнародній миротворчій діяльності, головні напрямки участі держави у цій діяльності.

Загалом з 1992 року в міжнародних операціях з підтримки безпеки та миру прийняло участь 45 тис. українських військовослужбовців, з яких 55 загинуло [43]. На теперішній час ЗС України приймають участь в 8 міжнародних операціях з підтримання безпеки та миру у 6 країнах світу та районі Аб'ей (ДОДАТОК Г). В залежності від вимог міжнародних операцій щодо підтримки миру і безпеки, рівня безпекової ситуації змінюється чисельність представників ЗС України в різних місцях у різні періоди.

Одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки є участь України у міжнародній миротворчій діяльності, яка забезпечує її активну присутність у світових політичних процесах .

Миротворча діяльність є однією з найбільш результативних форм міжнародної миротворчої діяльності та направлена на створення сприятливих

зовнішніх умов для безпеки та розвитку держави, забезпечення міжнародного миру, тому Україна залишатися активним її учасником [43].

До пріоритетів діяльності України у міжнародній миротворчій діяльності можна віднести: забезпечення реалізації національних інтересів, підвищення міжнародного авторитету України, розширення та збереження присутності України у міжнародній діяльності, яка направлена на підтримку безпеки та миру в умовах інтеграції в євроатлантичний та європейський безпековий простір (ДОДАТОК Д).

Для досягнення зазначених цілей необхідно: підвищити заінтересованість військовослужбовців в участі у міжнародних миротворчих операціях; забезпечити врахування інтересів України у процесі таких операцій; збільшити можливості миротворчого персоналу та українських миротворчих контингентів щодо якісного виконання завдань; сприяти залученню установ, підприємств України до відбудови соціальної сфери та економіки та налагодженню з цими державами дальшого економічного співробітництва.

Для захисту інтересів України і забезпечення національної єдності і міжнародної співпраці необхідна послідовна та успішна політика, яка передбачає ефективне використання власних фінансових, людських, інформаційних, матеріально-технічних ресурсів, адаптована до умов європейської і євроатлантичної інтеграції, налагодження військово-технічного співробітництва.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження державної політики щодо формування Збройних Сил України визначено, що державна політика у сфері національної безпеки спрямована на захист людини і громадянина, суспільства та держави в цілому. Узагальнено теоретичні аспекти сутності та завдань державної політики у сфері національної безпеки. Політика у сферах національної оборони та безпеки направлена на захист: безпечних умов життєдіяльності громадянина та людини (їхніх гідності, життя, конституційних свобод та прав); демократичних цінностей суспільства, умов для сталого розвитку та добробуту; держави (її суверенітету, конституційного ладу, недоторканності території та територіальної цілісності), навколишнього природного середовища. Визначено основні принципи формування державної політики у сфері національної безпеки.

Виділено суб'єктів забезпечення національної безпеки держави: Міністерства оборони України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Національна гвардія України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій та Служба безпеки України, розвідувальні органи України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Управління державної охорони України, Збройні Сили України. Головну роль у секторі національної безпеки відіграють Міністерство оборони України зі Збройними Силами України, а допоміжну – Національна гвардія України, Міністерство внутрішніх справ України та інші державні органи.

Досліджено механізм формування ЗС європейських держав. Аналіз міжнародного досвіду формування ЗС свідчить, що в умовах глобалізаційних процесів та поступового реформування державної політики в сфері безпеки

виділяють три види ЗС: Військово-Повітряні, Військово-Морські, Сухопутні Сили. Співвідношення чисельності особового складу ЗС та кількості озброєнь залежить від завдань, що покладаються на ЗС, та особливостей геополітичного положення кожної з держав. Оцінки ЗС держав та їх вогнева місткість проведена на основі даних Global Firepower, який враховує більше 55 індивідуальних факторів для кожної країни. Лідерами рейтингу є США, Росія, Франція та Велика Британія, Польща.

Проаналізовано вітчизняний досвід формування Збройних Сил України доводить. Структура ЗС України представлена сухопутними військами (головним носієм бойової могутності незалежної держави, який відіграє вирішальну роль у виконанні ЗС України своїх функцій як у мирний, так і воєнний час), Повітряними Силами, Військово-Морськими Силами, Десантно-Штурмовими Військами, Силами спеціальних операцій. Половина бойового складу Збройних Сил України – це Сухопутні війська. В Україні налічується більше 1,1 млн. військовослужбовців, 240 одиниць техніки. Також в розпорядженні країни знаходяться 2,2 тис. бойових танків, 11,9 бойових бронемашин, 39 винищувачів, 240 військових літаків, 25 суден Військово-Морських Сил. Збройні Сили України посіли 29 місце в світовому рейтингу (з оборонним бюджетом на рівні 4,88 млрд. дол.) та восьме місце у рейтингу найсильніших армій Європи за даними Global Firepower.

Обсяг видатків для потреб суб'єктів сектору оборони України у Державному бюджеті України на 2017 рік становить 134,5 млрд. грн. (5,11% від ВВП), в т.ч. для Міністерства оборони України – 69,1 млрд. грн. (2,67% від ВВП). Протягом останніх чотирьох років видатки Міністерства оборони України зросли до 2,5% ВВП. Недофінансування оборонної сфери призводить до технічної деградації ЗСУ, постійного нагромадження проблем розвитку системи забезпечення воєнної безпеки держави.

Проведений аналіз стану воєнної безпеки України дозволили виділити ключові проблеми функціонування ЗС: відсутність розподілу відповідальності за застосування та формування сил оборони; відсутність

об'єднаного керівництва силами оборони; надмірність обсягів та неактуальність нормативно-правової бази у сфері оборони; недосконалість процедур оборонного планування, їх узгодженість з бюджетним процесом; фізичне і моральне зношення основних виробничих фондів та ін.

Визначено особливості розвитку Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів. Визначено чотири основні напрями співробітництва Україна – НАТО у військовій сфері: підвищення рівня взаємосумісності та оперативних спроможностей Збройних Сил України з НАТО; співробітництво з питань оборонних реформ, трансформації та професіоналізації ЗСУ; забезпечення участі Збройних Сил України у операціях з підтримання безпеки та миру, Силах реагування НАТО; застосування механізмів консультацій та взаємодії, військової співпраці, інформування громадськості. Виділено пріоритетні цілі Збройних Сил України відповідно до євроатлантичних стандартів: збільшення можливості миротворчого персоналу та миротворчих контингентів щодо якісного виконання завдань міжнародних миротворчих операцій; підвищення заінтересованості в участі у міжнародних миротворчих операціях військовослужбовців; врахування інтересів України в умовах підготовки миротворчих міжнародних операцій; залучення установ, підприємств, та організацій України до відбудови соціальної сфери, економіки, та налагодження з цими державами дальшого економічного співробітництва

Для вирішення зазначених проблем необхідним є запровадження сучасної системи підготовки та мобілізації з урахуванням досвіду європейських країн та реалізація такої бюджетної політики у сфері оборони, яка б була адаптована до фінансових можливостей держави та сучасних потреб ЗС, що дозволить забезпечити зміцнення спроможностей сил оборони України. До основних напрямків реформування Збройних Сил України можна віднести: удосконалення системи управління, підготовки військ, оборонного планування, системи розвідки, озброєння та військової техніки, оптимізація організаційних структур.

Реалізація запропонованих напрямків реформування ЗС України дозволить скоординувати зусилля органів державної влади у сфері національної безпеки та забезпечити системний підхід до формування Збройних Сил України, сформувати сектора безпеки та оборони як цілісного функціонального об'єднання, відновити боєздатність ЗС України та їх готовність до виконання завдань з оборони держави, модернізувати озброєння та військову техніку, яка здатна ефективно захищати національні інтереси в нових геополітичних умовах.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Смолянчук В. Ф. Системні засади національної безпеки України. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2018. № 2 (37). С.107-126.
2. Корнієвський О. Національна безпека. Політична енциклопедія. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 489–490.
3. Тупчієнко Л., Шемшученка Ю. С., Бабкіна В. Д., Горбатенка В. П. Національна безпека. Політологічний енциклопедичний словник. Київ: Генеза, 2004. С. 386–387.
4. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади). Київ: НАДУ, 2012. 496 с
5. Чернишова Т. О., Герасіна Л. М., Погрібна В. Л., Поліщук І. О., Требіна М. П. Нація. Політологічний енциклопедичний словник. Харків: Право, 2015. С. 467-468.
6. Михальченко М., Левенець Ю., Шаповал Ю. Інтереси національні. Політична енциклопедія . Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 295–296
7. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 19.09.2019)
8. Требін М. П. «Гібридна» війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. №3(50). С. 113-127.
9. Ситник Г. П., Абрамов В. І., Смолянчук В. Ф. Глобальна та національна безпека. Київ: НАДУ при Президентові України, 2016. 784 с
10. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 19.09.2019).

11. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 19.09.2019).
12. Про організацію оборонного планування: Закон України від 18 листопада 2004 року №2198-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-15> (дата звернення: 19.09.2019).
13. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року №389-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 19.09.2019).
14. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року N1550-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (дата звернення: 19.09.2019).
15. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року №183/98-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.09.2019).
16. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19 червня 2003 року №975-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15> (дата звернення: 19.09.2019).
17. Лагодіна В. Національна безпека як зміст і мета державної політики України. *Правова інформатика*. 2007. №2(14). С.69-76.
18. Чупрій Л. Концептуальні засади політики національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері. *Політичний менеджмент*. 2013. №1-2. С. 35-41.
19. Стукалін Т. А. Система державного управління у сфері оборони держави та основні напрями її розвитку в контексті реформування сектора безпеки і оборони. *Theory and Practice of Public Administration*. 2016. №2(53). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-2/doc/5/503.pdf> (дата звернення: 19.09.2019).

20. 2019 Military Strength Ranking. Global Firepower. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp#additionalNotes> (дата звернення: 19.09.2019).
21. Луцьков А.В. Досвід діяльності суб'єктів системи національної безпеки США щодо забезпечення національних пріоритетів. *Національний університет «Львівська політехніка»*. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/30911/1/32.pdf> (дата звернення: 19.09.2019).
22. Пунда Ю. В. Трансформація системи управління збройними силами: досвід США та реалії України. *Наука і оборона*. 2014. № 4. С. 37-46.
23. Збройні сили Республіки Польща. Український мілітарний портал. URL: <https://mil.in.ua/uk/zbroini-sily-respubliky-polshcha/> (дата звернення: 19.09.2019).
24. Українську армію назвали найсильнішою в Європі. Заборона. URL: <https://zaborona.com/ua-army-best-in-eu/> (дата звернення: 19.09.2019).
25. Склад Збройних Сил України. Міністерство оборони України. URL: <http://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnih-sil-ukraini/> (дата звернення: 19.09.2019).
26. 2014-2018: як змінились зсу за чотири роки війни. Телеканал «Прямий». URL: <https://prm.ua/2014-2018-yak-zminilis-zsu-za-chotiri-roki-viyni/> (дата звернення: 19.09.2019).
27. Актуальні питання національної безпеки України. Державної прикордонної служби України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/aktualni-pitannya-nacionalnoi-bezpeki-ukraini/> (дата звернення: 19.09.2019).
28. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2000 року «Про хід виконання у 1997 - 2000 роках Державної програми будівництва та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року»: Указ Президента від 15 листопада 2000 року №1237/2000. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1237/2000> (дата звернення: 19.09.2019).

29. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 червня 2004 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року»: Указ Президента України від 22 червня 2004 року №670/2004. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/670/2004> (дата звернення: 19.09.2019).

30. Про організацію оборонного планування: Закон України від 18 листопада 2004 року №2198-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-15> (дата звернення: 19.09.2019).

31. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 року №1621-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> (дата звернення: 19.09.2019).

32. Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-12> (дата звернення: 19.09.2019).

33. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року»: Указ Президента від 22.03.2017 №73/2017. Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/732017-21498> (дата звернення: 19.09.2019).

34. Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-16?lang=ru> (дата звернення: 19.09.2019).

35. Про Стратегічний оборонний бюлетень України: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-16> (дата звернення: 19.09.2019).

36. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента від 26 травня 2015 року №287/2015. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 19.09.2019).

37. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 року №555/2015. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 19.09.2019).

38. Єрмолаєв А., Тютюнник В., Горовенко В. Реформа Збройних сил України: актуальність, міжнародний досвід, національні особливості та пріоритети. Збройні сили в епоху Нового Модерну (XXI). *Дзеркало тижня*. URL: https://dt.ua/POLITICS/reforma_zbroynih_cil_ukrayini_aktualnist_mizhnarodniy_dosvid_natsionalni_osoblivosti_ta_prioriteti.html (дата звернення: 19.09.2019).

39. Головей В. Реформування збройних сил як пріоритетне завдання для забезпечення національної безпеки України в умовах збройного конфлікту. *Збірник наукових праць*. 2017. Вип.2(19). С.64-90.

40. Глазов О. В. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. *Наукові праці*. 2011. Вип.143. Т.155. С. 42-46.

41. Співробітництво у військовій сфері. Україна – НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/military-cooperation> (дата звернення: 19.09.2019).

42. Стандарти НАТО. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8_%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E (дата звернення: 19.09.2019).

43. Участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Міністерство оборони України. URL: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/> (дата звернення: 19.09.2019).

44. Національна безпека України: виклики та пріоритети. Олександр Турчинов. URL: <https://turchynov.com/blog/details/nacionalna-bezpeka-ukrayini-vikliki-ta-prioriteti> (дата звернення: 19.09.2019).

45. Аналіз Закону України «Про національну безпеку України». Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/analiz-zakonu-ukrajiny-pro-natsionalnu-bezpeku-ukrajiny/> (дата звернення: 19.09.2019).

46. Пасічний Р. Національна безпека України в епоху глобалізації. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. Вип.24. С.108-112

47. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибр. наук. пр. Київ: НІСД, 2016. 527 с.

48. Вонсович О. С. Національна безпека України в умовах сучасних геополітичних змін. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2017. Вип. 24(2). С. 18-24.

49. Курас А. І. Національна безпека України: військово-політичні парадигми. *Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса]*. 2014. Вип. 2. С. 230-240.

50. Мандрагеля В. А., Мовчан П. П. Національна безпека України в контексті політики Східного партнерства ЄС. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2015. №3-4. С. 72-82.

51. Нікітін Ю. В. Національна безпека України в сучасних умовах: ризики і фактори впливу. *Юридична наука*. 2015. №2. С. 141-147.

52. Смолянчук В. Ф. Національна безпека України: термінологічний баласт чи державотворча необхідність? *Суспільно-політичні процеси*. 2017. Вип. 2-3. С. 68-87.

53. Сурмін Ю. П. Система. Енциклопедія державного управління. Київ: НАДУ, 2011. С. 561-565.

54. Требін М. П. Розвиток громадянського суспільства в Україні в контексті євроінтеграції. *Український соціум*. 2014. №1(48). С. 106-118.

55. Кузьмук О. І. Формування та еволюція Воєнної організації (сектору безпеки і оборони) України (1991-2012): монографія. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2013. 436 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Суб'єкти державної політики в сфері національної безпеки України [10]

Суб'єкт	Повноваження
Міністерство оборони України	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період. До повноважень Міністерства оборони України належать організація в силах оборони заходів оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони, здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони.
Збройні Сили України	Військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України, у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.
Державна спеціальна служба транспорту	Державна спеціальна служба транспорту є спеціалізованим військовим формуванням, що входить до системи Міністерства оборони України, призначеним для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період, зокрема виконання завдань з технічного прикриття, відбудови, встановлення загороджень на об'єктах національної транспортної системи України з метою забезпечення діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України. Керівництво Державною спеціальною службою транспорту здійснює керівник органу управління Державною спеціальною службою транспорту. Повноваження Державної спеціальної служби транспорту визначаються законодавством України.
Міністерство внутрішніх справ України	Міністерство внутрішніх справ України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах: забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання громадської безпеки і правопорядку, а також надання поліцейських послуг; захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Продовження табл.А.1

Суб'єкт	Повноваження
Національна поліція України	Є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги
Національна гвардія України	Є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з іншими органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій. У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони.
Державна прикордонна служба України	Є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.
Державна служба України з надзвичайних ситуацій	Є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення аварійно-рятувальних робіт, пожежогашіння, пожежної та техногенної безпеки, роботи рятувальних служб під час аварій, а також гідрометеорологічної діяльності.
Державна міграційна служба України	Є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів
Служба безпеки України	Є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку, здійснюючи з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина: протидію розвідувально-підбивній діяльності проти України; боротьбу з тероризмом; контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, економічної та інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури; охорону державної таємниці. Повноваження Служби безпеки України визначаються законодавством України
Управління державної охорони України	Здійснює державну охорону органів державної влади України, забезпечення безпеки посадових осіб та охорони об'єктів, визначених законом. Управління державної охорони України підпорядковане Президентові України та підконтрольне Верховній Раді України. Повноваження Управління державної охорони України визначаються законодавством України.

Продовження табл.А.1

Суб'єкт	Повноваження
Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України	Є державним органом, призначеним для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону. Повноваження Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України визначаються законодавством України.
Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику	Визначає пріоритетні напрями розвитку оборонно-промислового комплексу, забезпечує нормативно-правове регулювання у цій сфері, аналізує стан та тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу України, розробляє та організовує виконання державних програм розвитку оборонно-промислового комплексу. Головним завданням оборонно-промислового комплексу України є забезпечення оперативних спроможностей сил та засобів сектору безпеки і оборони шляхом постачання нових і модернізації наявних зразків озброєння, військової та спеціальної техніки

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Види об'єднань Збройних Сил США

Вид ЗС	Назва США	Зона відповідальності
Європейське Командування Збройних сил США	.S. European Command, USEUCOM)	Країни Європи (включаючи Туреччину та країни Східної Європи). Штаб – м. Штутгарт, Німеччина.
Тихоокеанське Командування Збройних сил США	U.S. Pacific Command, USPACCOM	Країни Східної, Південної та Південно-Східної Азії, Австралія, Тихий океан. Штаб – м. Гонолулу, Гаваї.
Північне Командування Збройних сил США	U.S. North Command, USNORTHCOM	Країни Північної Америки, Арктика (включаючи Аляску та Гренландію). Штаб – авіабаза Петерсон, Колорадо-Спрингс, Колорадо.
Південне Командування Збройних сил США	U.S. South Command, USSOUTHCOM	Територія Центральної та Південної Америци. Штаб – м. Маямі, Флорида.
Центральне Командування Збройних сил США	U.S. Central Command, USCENTCOM	Країни Близького Сходу (включаючи Єгипет) та Середньої Азії. Штаб - авіабаза Мак-Ділл, Флорида.
Африканське Командування Збройних сил США	U.S. Afric Command, USAFRICOM	Країни Африки (крім Єгипту). Штаб – м. Штутгарт, Німеччина.
Стратегічне Командування Збройних сил США	U.S. Strategic Command, USSTRATCOM	Об'єднує стратегічні ядерні сили, війська ПРО, космічні сили. Штаб - авіабаза Оффут, Небраска.
Командування Сил Спеціальних Операцій США	U.S. Special Operations Command, USSOCOM	Об'єднує Сили спеціальних операцій США. Штаб – авіабаза Мак-Ділл, Флорида.
Транспортне Командування Збройних сил США	U.S. Transport Command, USTRANSCOM	Об'єднує сили, що відповідають за перевезення військ та вантажів. Штаб – авіабаза Скотт, Іллінойс.
Об'єднане Командування Збройних сил США	U.S. Joint Command, USJOCOM	Штаб – м. Норфолк (Вірджинія), Вірджинія.

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Загрози ЗС України

Загроза	Характеристика
У сфері безпеки державного кордону	відсутність демаркації державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова; недостатнє облаштування державного кордону України та врегулювання правових засад забезпечення його режиму; недостатній рівень контролю та охорони державного кордону України; використання кордону України для поширення тероризму, наркоторгівлі, незаконного ввезення зброї в Україну, забезпечення транснаціональної організованої злочинності; поширення практики провокування конфліктних ситуацій на кордоні, у тому числі збройних; поширення нелегальної міграції, недосконалість державної політики у сфері міграції; недостатня підготовка і матеріально-технічне забезпечення частин і органів управління Державної прикордонної служби України та низький рівень їх взаємодії з іншими силовими органами до захисту кордону від проникнення терористичних та розвідувально-диверсійних угруповань з території суміжних держав.
У сфері державної безпеки	розвідувально-підбивна діяльність спеціальних служб Російської Федерації; посягання на державний суверенітет і територіальну цілісність України з боку Російської Федерації незаконне ввезення в Україну, військової техніки, зброї, боєприпасів, вибухових речовин з території РФ для забезпечення її військових підрозділів, незаконних збройних формувань та сепаратистів. зрощення бізнесу і політики, організована злочинна діяльність.
У внутрішньополітичній сфері	сепаратизм в окремих регіонах України (східні, південні області, Закарпаття); спроби розколу України шляхом її федералізації – згортання демократичних процесів і спроби використання державних силових структур з метою тиску на політичних опонентів; радикалізація суспільства, що сприяє поширенню ідей політичного екстремізму; гальмування реформ і політична корупція сприяють зростанню суспільного невдоволення та зменшення рівня легітимності сучасного правлячого режиму; порушення політичних прав та свобод громадян України, зокрема у формі фальсифікації результатів виборів; корумпованість в системі правоохоронних органів та проведення судової реформи не в інтересах громадян, а відповідно до вузькокланових політичних інтересів має наслідком відсутність дієвих механізмів попередження зростання суспільного невдоволення до критичного рівня та стабілізації політичної системи суспільства; загострення етнічних і релігійних протиріч в напрямі набуття ними форми етнічних та міжконфесійних конфліктів;

Продовження табл.В.1

Загроза	Характеристика
	втрата Україною суверенітету над автономною республікою Крим і окремими районами Донецької і Луганської областей; активне втручання фінансово-промислових груп у політичний процес і спроби деяких із них створити власні воєнізовані формування посилює загрозу незаконного захоплення політичної влади шляхом здійснення державного перевороту.
У зовнішньополітичній сфері до загроз належать:	втручання у внутрішні справи України з боку іноземних держав з метою обмеження її суверенітету; територіальні претензії до України з боку Російської Федерації, анексія півострова Крим, спроба створити на території України підконтрольні Кремлю нові політичні утворення; перетворення України на буферну державу з розколотим суспільством в умовах нової «холодної війни»; міжнародний тероризм; воєнно-політична нестабільність у Чорноморсько-Каспійському регіоні, що значною мірою є наслідком агресивної форми зовнішньої політики Російської Федерації.
У соціальній сфері	невдоволеність суспільних груп у «буксуванні» реформ, які анонсувала влада після революції Гідності, як наслідок порушення моральної рівноваги у населення країни, що може виражатися у хронічних втомах, депресіях чи суїцидах і призводить до соціального виплеску накопленої негативної енергії на інших. ріст рівня безробіття в Україні та зменшення рівня життя населення; повернення з зони АТО великої кількості молодих чоловіків з військовою підготовкою, які можуть стати об'єктами найму кримінальних і екстремістських структур; обіг незареєстрованої зброї у країні, особливо серед соціальнонедовдовлених груп населення, що створює передумови незаконного придбання і застосування зброї.
В гуманітарній сфері	потужна пропагандистська кампанія РФ, знищення базових контентів національної історичної пам'яті, нівелювання її як важливої складової національної єдності, консолідації суспільства та влади; створення політтехнологами РФ та активне розповсюдження історичних міфів антиукраїнського характеру, зорієнтовані на дискредитацію українських національних героїв та видатних постатей минулого, знищення історичних традицій українського народу, низька довіра національним ЗМІ
В Інформаційній сфері	недосконалість галузевої нормативно-правової бази; недостатня розвиненість національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури; гострий брак системної, комплексної та ефективної державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки, громіздка й непродуктивна система державного управління та регулювання даної сферою. відсутність механізмів здійснення інформаційно-психологічних операцій (ІПСО), системи активного

Продовження табл.В.1

Загроза	Характеристика
	кіберзахисту інформаційного простору країни, якій призначений діяти не тільки в цілях захисту, а й як простір асиметричної відповіді агресору; інформаційна війна Російської Федерації проти України; концентрація загальнодержавних ЗМІ в руках олігархічних, фінансово-промислових кіл; спроби дезінформації громадян України, використання проти них інформаційно-психологічних маніпулятивних технологій
В економічній сфері	енергетична залежність України від Російської Федерації; монополізації стратегічних галузей національної економіки російським капіталом; торговельно-економічна війна проти України; олігархізація української економіки і перешкоджання розвитку малого й середнього бізнесу; здійснення силового тиску на суб'єктів підприємницької діяльності в політичних та корупційних цілях.
В екологічній сфері	погіршення екологічної ситуації в зоні бойових дій на території Донецької і Луганської областей; недостатня ефективність подолання екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи; значний антропогенний та техногенний вплив на оточуюче природне середовище й неефективність заходів, спрямованих на попередження його забруднення; значний обсяг відходів виробництва та споживання і неналежний рівень їх вторинного використання, переробки та утилізації; недостатній рівень готовності сил єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій до реагування на надзвичайні ситуації різного характеру, що можуть негативно вплинути на екосистему України.
У науково-технологічній сфері	відтік наукових кадрів з України в зарубіжні держави; критичний рівень науково-технологічного відставання України від провідних держав світу; проведення непродуманих освітніх реформ, результатом яких може стати зникнення ряду наукових шкіл, зниження якості вищої освіти, падіння рівня науково-технологічного розвитку України.

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1 – Миротворчі операції за участю українських ЗС [43]

Минулі					
№	Роки	Назва	Місце	Чисельність	Втрати
1	2	3	4	5	6
1.	1992–1995	Сили ООН по охороні	Югославія	753	15
2.	1994–2000	Місія ООН у Таджикистані	Республіка Таджикистан	21	-
3.	1995–1999	Сили Виконання Угоди, Сили Стабілізації у Боснії і Герцеговині	Боснія і Герцеговина	400	2
4.	1995–1999	Місія ООН превентивного розгортання в Македонії	Республіка Македонія	1	-
5.	1996–1998	Місія ООН у Східній Славонії	Славонія	415	-
6.	1996–1999	Місія ООН в Анголі	Республіка Ангола	216	1
7.	1996–2002	Місія ООН на півострові Превлака, Хорватія	Республіка Хорватія	2	-
8.	1997	Місія ООН у Гватемалі	Республіка Гватемала	8	-
9.	1998–2001	Місія ОБСЄ з верифікації у Косово	Косово, Республіка Сербія	23	-
10.	1999–2003	Міжнародні сили з підтримки миру в Косово – КФОР	Косово, Республіка Сербія	174	1
11.	1999–2005	Місія ОБСЄ у Грузії	Грузія	5	-
12.	2003–2005	Багатонаціональні сили у Іраку	Республіка Ірак	1629	18
13.	2000–2006	Тимчасові сили ООН у Лівані	Ліванська Республіка	657	-
14.	2000–2001	Спеціальна Місія ООН в Афганістані	Ісламська Республіка Афганістан	1	-
15.	2001–2005	Місія ООН у Сьєрра-Леоне	Республіка Сьєрра-Леоне	680	6
16.	2003	Гуманітарна місія в Державі Кувейт	Держава Кувейт	448	-
17.	2000–2008	Місія ООН в Ефіопії та Еритреї	Ефіопія та Еритрея	7	-
18.	2005–2011	Тренувальна місія НАТО у Республіці Ірак	Республіка Ірак	10	-
19.	2001–2009	Місія ООН у Грузії	Грузія	5	-
20.	2005–2011	Місія ООН у Судані	Республіка Судан	11	-

Продовження табл.Г.1

1	2	3	4	5	6
21.	2013–2014	Операція НАТО «Океанський Щит»	Узбережжя Сомалі	249	-
22.	2007–2013	Антитерористична операція НАТО «Активні зусилля»	Середземне море	249	-
23.	2014	Операція Європейського Союзу «АТАЛАНТА»	Узбережжя Сомалі	249	-
24.	2007–2014	Міжнародні сили сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан	Ісламська Республіка Афганістан	30	-
25.	2010 — 2017	Операція ООН у Кот-д'Івуарі	Республіка Кот-д'Івуар	60	-
26.	2004 — 2018	Місія ООН у Ліберії	Республіка Ліберія	301	6
27.	2013 — 2018	Сили ООН з підтримання миру на Кіпрі	Республіка Кіпр	2	-
Діючі					
№	Роки	Назва	Місце	Чисельність	Втрати
1.	з 2000, (контингент 2012)	Місія ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго	Демократична Республіка Конго	263	3
2.	з 2003	Багатонаціональні сили КФОР у Косово	Республіка Сербія	40	3
3.	з 2000	Місія ООН у Косово	Республіка Сербія	2	-
4.	з 2012	Місія ООН у Республіці Південний Судан	Республіка Південний Судан	4	-
5.	з 1998	Спільні миротворчі сили в Зоні безпеки Придністровського регіону Республіки Молдова	Республіка Молдова	10	-
6.	з 2013	Сили ООН з підтримання миру на Кіпрі	Республіка Кіпр	2	-
7.	з 2012	Тимчасові сили ООН із забезпечення безпеки в Аб'єй	Район Аб'єй	6	-
8.	з 2015	Тренувально-дорадча місія НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан	Ісламська Республіка Афганістан	21	-

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1 – Пріоритетні цілі участі України у міжнародній миротворчій діяльності

Пріоритетна ціль	Завдання
Збільшити можливості українських миротворчих контингентів та миротворчого персоналу щодо якісного виконання завдань міжнародних миротворчих операцій	підвищити ефективність функціонування системи управління процесом підготовки та участі України у міжнародних миротворчих операціях шляхом: - удосконалення системи керівництва, координації дій та взаємодії органів виконавчої влади під час планування та участі миротворчого контингенту і миротворчого персоналу у міжнародних миротворчих операціях; - адаптації до сучасних умов механізмів та процедур прийняття рішень про участь у міжнародних миротворчих операціях та відкликання українського миротворчого контингенту і миротворчого персоналу у випадках, передбачених законодавством України; - створення єдиної системи обліку громадян України, які виявили бажання та мають необхідну професійну і психологічну підготовку для участі у міжнародних миротворчих операціях. забезпечити високий рівень підготовки до виконання усіх видів миротворчих завдань, для чого: - забезпечити готовність у визначений міжнародними організаціями з безпеки строк надавати миротворчий контингент, миротворчий персонал, а також матеріально-технічні ресурси і послуги для участі у миротворчих операціях за процедурами, передбаченими законодавством України; - створити систему підготовки цивільних спеціалістів для участі у міжнародних миротворчих операціях; - надати пріоритет підготовці миротворчого контингенту та миротворчого персоналу за спеціалізацією, яка має попит в ООН та інших міжнародних організаціях у сфері безпеки; - увести в практику підготовки військових підрозділів, які плануються для участі у міжнародних миротворчих операціях у складі миротворчих контингентів, опрацювання питань організації взаємодії з поліцейським і цивільним миротворчим персоналом у ході міжнародних миротворчих операцій з урахуванням їх особливостей та комплексного характеру; - внести зміни до організаційно-штатних структур миротворчого контингенту з урахуванням особливостей миротворчих завдань та умов їх виконання; - підвищити якість мовної підготовки, вивчення міжнародного гуманітарного права, а також спеціальної підготовки миротворців, насамперед з питань, які стосуються особливостей виконання обов'язків у складі багатонаціональних органів управління; - приділити першочергову увагу вихованню у миротворців почуття гордості за виконання миротворчої місії від імені України, поваги до міжнародного гуманітарного права, місцевого

Продовження табл.Г.1

Пріоритетна ціль	Завдання
	населення та його суспільних і релігійних традицій; організовувати вивчення миротворцями особливостей історії, культури народу та соціально-політичної обстановки держави перебування; налагодити систему вивчення, узагальнення та доведення до заінтересованих центральних органів виконавчої влади, військових формувань та правоохоронних органів України досвіду застосування українського миротворчого контингенту і миротворчого персоналу у міжнародних миротворчих операціях. Забезпечити оснащення миротворчих контингентів сучасним озброєнням, військовою технікою та спеціальними засобами, для чого: організувати розроблення (закупівлю), модернізацію та забезпечення миротворчих підрозділів сучасними зразками озброєння і військової техніки, які відповідають вимогам миротворчих операцій та адаптовані до умов регіонів їх проведення; укомплектувати миротворчі контингенти і миротворчий персонал сучасними засобами індивідуального захисту, засобами зв'язку та навігації, приборами нічного бачення та іншими спеціальними засобами, необхідними для успішного виконання миротворчих завдань;
Підвищити заінтересованість військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та цивільних осіб в участі у міжнародних миротворчих операціях	Забезпечити необхідний рівень медико-психологічного забезпечення українських миротворчих контингентів та миротворчого персоналу під час виконання миротворчих завдань, а також після завершення операцій; Забезпечити більш високий правовий та соціальний захист учасників міжнародних миротворчих операцій та членів їх сімей, у тому числі поступове наближення рівня грошової винагороди за виконання службових обов'язків у складі миротворчих контингентів або миротворчого персоналу до рівня аналогічних виплат у державах Центральної Європи; Забезпечити належні житлові та соціально-побутові умови, а також харчування під час проведення миротворчих операцій, постійне інформування миротворців про події в Україні та їх зв'язок зі своїми сім'ями (рідними);
Забезпечити врахування інтересів України у процесі підготовки міжнародних миротворчих операцій та розподілу завдань і зон відповідальності в ході їх проведення	активізувати діяльність, спрямовану на розширення представництва України у Секретаріаті ООН, насамперед у департаментах миротворчих операцій та польової підтримки, багатонаціональних органах військового управління, а також у керівних структурах миротворчих операцій, в яких беруть участь українські миротворці; організувати відповідну роботу з секретаріатами ООН та інших міжнародних організацій у сфері безпеки, а також з державами — учасницями миротворчих операцій на двосторонньому рівні;

Продовження табл.Г.1

Пріоритетна ціль	Завдання
Сприяти залученню підприємств, установ та організацій України до відбудови економіки і соціальної сфери держав, на території яких проводиться міжнародна миротворча операція, та налагодженню з цими державами дальшого економічного співробітництва.	надання інформаційно-консультативної та спеціалізованої правової підтримки потенційним українським експортерам товарів і послуг; упровадження механізму державної підтримки участі підприємств, установ та організацій України усіх форм власності у заходах із відновлення економічної та соціальної інфраструктури держав перебування українських миротворчих контингентів або миротворчого персоналу; надання їм кредитної та страхової підтримки; налагодження контактів з політичними, релігійними та діловими колами в державах перебування українських миротворчих контингентів або миротворчого персоналу з метою започаткування або розширення співпраці в економічній сфері на середньострокову або довгострокову перспективу.